

Prosocialus sporto klubas

Pedagoginis ir didaktinis prosocialumo modelis

(PDP modelis)

Turinys

Įvadas: pristatymas ir dokumentų rinkinys	2
1 Prosocialumas prieš smurtą	3
Prosocialumo apibrėžimas	3
Prosocialumas besikeičiančiame ugdyme	4
Pedagoginė prosocialumo reikšmė	7
Kaip pedagogai gali aktyviai skatinti prosocialumą	7
2 Švietimo kryptys ir prosocialaus taikos kodo (PS Kodo) vystymas	9
PS Kodo vystymas	9
Švietimo kryptys	9
3 Rūpestinga ugdymo bendruomenė (ECC)	12
Kas yra rūpestinga ugdymo bendruomenė ir koks jos vaidmuo prosocialumo požiūriu	12
Švietimo bendruomenės atkūrimo (rekonstrukcijos) reikšmė	13
Kaip atkurti lavinančiąją bendruomenę	14
Pagrindinės ECC įgyvendinimo strategijos	16
1.I. Rūpestingos bendruomenės sukūrimo strategija	16
1.II. Duoti balso, rankų ir kojų vertybes strategija	16
1.III. Dalintis atsakomybe su šeima, bendruomene ir mokiniais strategija	16
1.IV. Dalintis vadovavimu strategija	16
1.V. Vertybių įgalinimas praktikoje ir politikoje	17
4 Prosocialumo kodekso įgyvendinimas vaikų kolektyve	18
Prosocialumo mokymai mokytojams	18
1.I. Pagrindinės mokymo seminarų temos:	18
1.II. Darbo aprašymas:	18
1.III. Seminarų struktūra – du skirtingi skyriai	19
1.I. Medžiaga seminarams:	20
Prosocialaus sporto klubo (PS Club) mokomosios veiklos	21
I. Savęs pažinimas : pripažinimas trūkumų ir pozityvus mąstymas kitų asmenų atžvilgiu.	22
1 minutės	23
II. Aš kito batuose	23
Aš apmąstau problemas- bandau įsijausti į kitų vaidmenį	24
IV. Ar aš rasistas? Nemanau	25
VI. Kartu į pergalę	28
VII. Kas mus vienija grupėje	29
VIII. Figūros	30
IX. Domino	32
X. Piešiame kartu	33
XI. Lenktynės su tinklinio kamuoliais	33

XII.Kartu mes galime viską.....	35
XIII.Kiekvienas svarbus.....	36
XIV."Tai buvo ne mano kaltė" - konfliktų valdymas	37

XV.Kaip tapti čempionu	38
XVI.Galios ir smurto demonstravimas	39
XVII.Patiriamos patyčios	40
XVIII.Vaikų teisės: poreikiai ir norai.....	41
XIX.Apsikabinimų maratonas	42
XX.„Triušio“ teisės	43
XXI.Gyvename kartu.....	44
XXII.Aš jaučiuosi laukiamas	45
XXIII.Žodžio laisvė	46
XXIV.Saugi mokykla	48
Literatūra.....	50
I priedas	52
SANTYKINĖS KOMPETENCIJOS.....	52
1.I.ASMENINĖS KOMPETENCIJOS	52
1.II.SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS	53
EMOCINĖS KOMPETENCIJOS	53
1.ASMENINĖS KOMPETENCIJOS	53
2.SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS.....	54
MOTYVACIJA IR SAVIPAGALBA.....	55
3.ASMENINĖS KOMPETENCIJOS	55
4.SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS.....	55

Įvadas: pristatymas ir dokumentų rinkinys

Šio dokumento tikslas yra pristatyti ir supažindinti mokyklos bendruomenę (mokytojus, mokinius, administracijos darbuotojus ir kitus) su provisuomenišku. Provisuomeninis elgesys (pvz., savanoriškas elgesys turėtų teikti naudos kitiems) skatina teigiamus bruožus, būdingus vaikams ir visuomenei. Skatinant provisuomeninį elgesį taip pat galima sumažinti arba panaikinti nepageidaujamą socialinį elgesį.

Pagal šią sistemą iš pradžių prosocialumas yra identifikuojamas atsižvelgiant pedagoginiu požiūriu. Visų pirma kaip tai padeda kovoti prieš patyčias (1 skyrius); po to (2 skyrius) paaiškinama švietimo krypčių svarba, t.y. kiekvienos pedagoginės intervencijos pagrindiniai principai ir kaip jie yra susiję su tam tikrais Taikos Kodo šūkais, būtent šūkais, kad perduoti pagrindines žinias-tikslus kiekvienoje mokymosi veikloje. Be to yra paaiškinama (3 skyrius) lavinamosios bendruomenės svarba būtent tiems žmonėms, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauja jaunuolių ugdyme ir mokymosi visą gyvenimą procese ir vėliau paaiškinama kaip tokia bendruomenė galėtų būti įsteigta kiekvienoje šalyje. 4 skyrius skirtas Taiko Kodekso įgyvendinimui klasėse, kartu su tam tikrais protokolais ir medžiaga apie mokytojų mokymus, provisuomeninio mokymosi veiklos šablonais, vykdytų veiklų pavyzdžiais, kurios įgyvendintos tarp keletos tikslinių rizikos grupių (migrantai, mažumos, romų vaikai ir t.t.) kai kuriose Europos šalyse. Paskutiniame 5 skyriuje pateiktas šios intervencijos vertinimo metodas: klausimynai mokytojams, moksleiviams ir sporto lyderiams, kuriais siekiama įvertinti provisuomeninio mokymosi veiklos ir sporto varžybų poveikį skatinant reliacines, emocines, motyvacijos ir savigarbos kompetencijas. Dokumento pabaigoje (I priedas) pateikiamas išsamus kompetencijų, numatomų plėsti per provisuomeninę mokymosi veiklą, aprašymas, siekiant palengvinti pedagogams formuoti mokymo veiklą plėtojant būtent šias kompetencijas. O II priede yra pateikiami vertinimo šablonai, kad pedagogai galėtų suprasti, kas yra vertinama, kaip yra vertinama ir kad jie galėtų planuoti didaktinę intervenciją, pritaikytą savo mokinių poreikiams.

Šios struktūros ir dokumento filosofija yra pristatyti "mokytojo vadovą" bei provisuomeniškumą tiek iš pedagoginės teorijos, tiek iš praktinės pusės, pateikti dalomosios mokymo veiklos sąvadą, pagrįstą vertinimo metodu, kuriuo bus siekiama pateikti knygą visiems potencialiems vartotojams, besidomintiems Taiko kodo ir prosocialumo idėjų taikymu savo klasėje.

1 Prosocialumas prieš smurtą

Prosocialumo apibrėžimas

Terminas prosocialumas yra veidrodinis apibrėžimas to, kas psichologijoje apibrėžiama kaip provisuomeninis elgesys. Tai reiškia kai veiksmus, kurie teikia naudos kitiems asmenims ar visuomenei, suteikia bendruomenė ar žmonių grupė, apibūdinama kaip pagalbininkai ir neturintys jokios naudos iš jo/jos veiksmų.

Todėl "provisuomeninis elgesys" gali būti apibrėžiamas kaip savanoriškų veiksmų, skirtų padėti arba būti naudingi kitam asmeniui arba asmenų grupei nesitikint jokios naudos ar atlygio. Kol šie veiksmai naudingi gavėjui, jie taip pat gali būti „brangūs“ naudos davėjui. Vienas iš jų turi nuspręsti, ar padėti kitiems savo sąskaita. Svarstant provisuomeninį elgesį, išoriniai, aiškūs veiksmai yra pabrėžiami; priešingai negu vidiniai, "paslėpta" motyvacija šiems provisuomeniniams veiksams. Provisuomeninis elgesys reiškia ir fizinį, ir protinį kitų gerinimą.

Kartu su šia provisuomeninio elgesio idėja vystosi prosocialumo koncepcija. Mokslinis pagrindas yra gerai apibrėžtas vadinamosios "žaidimų teorijos", kuriai gali būti priskiriamas vienas iš didžiausių įnašų.

Ši teorija yra plėtojama eksperimentiniais protokolais ("žaidimais"). Šie žaidimai gali būti naudojami vertinant skirtumus tarp individų, aplinkybių ir elgesio kultūros lygiu. Vietoj to, kad klausti ko nors apie padėjimo kitiems svarbą, pavyzdžiui, eksperimentinis žaidimas atskleidžia, ar jie iš tikrųjų padės kitiems tais atvejais, kurių metu jie patirs realius finansinius nuostolius. Praktiniu požiūriu, kai individas turi susidurti su ekonominiu iššūkiu, t.y. pasikeitimu, jis/ji yra natūraliai stumiami link pusiausvyros.

Ši pusiausvyra pasiekama tada, kai šalis yra patenkintos savo pozicija. Bendradarbiavimas yra terminas, kuris gali būti apibrėžiamas kaip socialinis kapitalas su nuoroda į naudą, kurią galima gauti iš socialinių santykių, panašių į finansinio kapitalo, fizinio kapitalo (pvz., būsto) ir individualaus kapitalo (pvz., švietimo). Šios materialiosios medžiagos galėtų būti apibrėžiamos kaip gera valia, bendravimas, užuojauta ir socialiniai santykiai tarp asmenų ir šeimų, kurie sudaro socialinį vienetą... Žmonės yra socialiai bejėgiai, jei jie yra vieni... Kai jis/ji bendrauja su jo/jos kaimynais arba su kitais kaimynais, jie kaupia socialinį kapitalą, kuris gali iš karto patenkinti jo/jos socialinius poreikius, ir šio socialinio potencialo pakaktų esminėms gyvenimo sąlygoms pagerinti visoje bendruomenėje. Bendruomenei yra naudingas visų jos dalių bendradarbiavimas, kol asmuo suvoks pagalbą, užuojautos ir kaimyninio bendravimo privalumus.

Veiksmą galima vadinti prosocialiu, jei jo tikslas yra ne asmeninė gerovė, o bendri aplinkinių interesai, o veiksmo metu žmogus gerbia ir neperžengia visiems priimtinių taisyklių (net jei jos nerašytos), užtikrina kitų gerovę ir yra socialinės grupės ar bendruomenės dalis.

Prosocialūs veiksmai gali būti:

1. Psichinė ar psichologinė pagalba
2. Dalinimaisi jausmais (empatija)
3. Dėmesio kreipimas į kitų problemas taip padidinat jų saugumo jausmą
4. Pastebėti ir vertinti kitų požiūrius ir skirtumus
5. Aplinkinių gynimas nuo grėsmės

Pagal tokį požiūrį, provisuomeniniai aktai turi būti nurodyti konkrečiai bendruomenei, kuri gali būti apibrėžta kaip Ugdančioji bendruomenė. Socialinės sritys, susijusios su šiomis bendruomenėmis, numatomos remiantis prielaida, kad socialiniai veikėjai siekia tokių pačių tikslų. Taigi, "švietimo konfliktai" turi būti pašalinti arba valdomi.

Prosocialumas besikeičiančiame ugdyme

Mes gyvename didelių permainų amžiuje, kuris reikalauja naujos švietimo politikos ir strategijos. Europos sąjunga numato spręsti šią problemą iki 2020 metų.

Šiam amžiui būdingas „suspaustas laikas“, kuris lydimas pagreičio proceso ir „sumažintų fizinių atstumų“ dėl veiksmingos transporto sistemos ir, daugiausia, tarptautinio internetinio ryšio. Ryšių ir informacinės technologijos keičia ekonomikos dinamiką (ypač internetas), interneto taisykles, taip pat pačią kultūrą, kuri tampa "dinamiška ir visuotinė" (P. Levy).

1960 metų Mc. Luan "Globalinio kaimo" teorija tampa realybe. Mes persikėlėme iš 20-ojo amžiaus modernumo, kuris buvo apibūdinamas būdvardžiais "kietas", "sunkus" ir "kiekis", į 21-ojo amžiaus postmodernizmą, atstovaujamo "minkštų" ir "šviesių" idėjų, siekiančių "kokybės" tikslo.

A. Giddens (1976 m.) apibūdino tai kaip "itin modernų" amžių, tuo tarpu Z. Bauman (2002 m.) kalbėjo apie "skystą modernumą", kur galima pamatyti institucijų demontavimą ("Institucijų kevalai". A. Giddens, 1977 m.) ir "silpnus ryšius" tiek socialiniame, tiek asmeniniame kontekste. Norint suprasti atsirandančios **naujos dinamikos ir švietimo poreikius**, kurie yra svarbūs apibrėžiant **naują mokyklos kaip institucijos vaidmenį**, tai gali būti naudinga pabrėžiant dabartinius didžiulius skirtumus.

1 prieštaravimas: **Turtas ir Skurdas**.

Turtas ir skurdas, taip atitinkamai apibūdinamos šiaurinė ir pietinė pasaulio dalys, yra pagrindinė socialinė ir ekonominė problema; bet kai kalbama apie mokyklų sistemą ir visų pirma švietimą pasaulyje, net ir bendra informacijos gausa prieštarauja atskirų žmonių žinių stokai.

Moksliniai tyrimai rodo, kad žinios pasensta per tris-keturis metus, todėl dėl tokių žinių žmogus blogai jaučiasi visuomenėje. Lengvai naudojamos technologijos ir "ženklų" kalba užima vis daugiau vietos mūsų kasdieniniame gyvenime ir skurdina kultūrą (prasta kalba, naudojama televizijos programose, yra tipiškas pavyzdys).

Net jei padėtis neatrodo gera, atsiranda nauji poreikiai suteikti mokyklai naują statusą.

Šiandieninis poreikis **išmokti mokytis** yra akivaizdus nuo ugdymo pradžios; todėl, atrodo, prioritetas teikimas naujos mokymo ir mokymosi aplinkos kūrimui.

Tačiau padidėjusio **fizinio** ir kultūrinio **atstumo mažinimas** yra vienas iš pagrindinių punktų šioje naujovėje: greitas visuomeninis kontaktas, kurį suteikia internetas, susiduria su dideliu migracijos srautu, todėl neatrodo, kad būtų pakankamai laiko tarpininkavimui. Atsižvelgiant į tai, viena vertus mes turime socialinę įtampą, (auga fundamentalizmas), o kita vertus kyla poreikis įtraukimo-ugdomosios programos, paremtos didžiąja **visuotinės brolybės** vertybe.

2 prieštaravimas: **Standartizavimas ir vienatvė**.

Standartizavimas ir vienatvė, tipiškas visuotinis bendravimas pasaulyje ir žiniasklaidoje, yra pagrindinis prieštaravimas mūsų visuomenėje ir sukeliantis įtampą dalinantis "**pagrindinėmis bendro pilietinio gyvenimo vertybėmis**". Įveikti šį prieštaravimą reikia suvienyti mūsų "Aš" ir "Mes", siekiant įgyti **laisvės** ir kūrybiškumo savarankiškumą, suprasti, kaip kuriant santykius su kitais žmonėmis yra svarbu **atsakomybė** ir pripažinti, kad nuo mūsų veiksmų priklauso aplinkos **tvarumas**. Todėl mūsų visuomenei reikia naujo tipo mokyklos, kuri dirbtų tiek kūrybiškai, tiek mokytų atsakingų tarpusavio santykių. Kai kalbame apie tarpasmenines ribas mes kreipiamės į vis besikeičiančią "skystą visuomenę", kur senos tiesos, tokios kaip Valstybė-Tauta, šeima ir darbas, nebėra jos dalis ir ilgalaikiai planai yra mažiau patrauklūs. "Carpe Diem" strategija yra paprasčiausias atsakymas pasauliui be vertybių, ir rasti vieną tapatybę vis sunkiau ir sunkiau ir tuo pačiu metu nebūtina.

Kol mokykla yra pagrindinis socializacijos žaidėjas, ji prisiima atsakomybę skatinti socialiai integruoto elgesio modelius socialinei ir asmeninei gerovei, pasitelkiant sistemingus tarptautinius veiksmus: to pageidaujama.

“Emocinis raštingumas”: Bernas (Berne) sako, kad „individo elgesys iš esmės priklauso nuo mūsų pačių bei kitų žmonių ir nuo to, kaip mes matome kitus žmones“ ir Buberis (Buber) (1957 m.) teigia, kad „...žmonijos nariai formuoja savo savybes ir asmeninius gebėjimus pagal skirtingas vertybių skales; žmogus yra kaip visuomenė, kai nariai patvirtina savo savybes tarpusavyje“.

Todėl pagrindinis kriterijus yra požiūris į pilietinį gyvenimą kartu kaip į ugdymo procesą, siekiant didinti mentalitetą ir priimti tiek save, tiek kitus pagal santykių kryptis. Visi ugdymo procesai neturėtų būti izoliuoti nuo įprasto mokymo proceso, bet turėtų būti įtraukti kiekviename mokyklos gyvenimo momente. Svarbiausias aspektas, pradedant nuo konstruktyvaus požiūrio, yra siūlyti interaktyvų procesą taip, kad žmonės galėtų mokytis vieni iš kitų. J. Bruner (1996 m.) teigia, kad: “ yra tipiška žmogaus prigimčiai pradėti **bendruomenę**, kur mokymasis yra tarpusavio keitimosi vaisius”. Tai keičia santykius tarp mokytojo ir mokinio bei pačių moksleivių santykius tarpusavyje; akivaizdu, kaip nauji metodai, grindžiami **veiksmis, pavyzdžiais ir identifikavimu**, tampa labai svarbiais. Atsižvelgiant į tai, metodai turi būti aktyvūs, dinamiški ir nuotaikingi. **Taikos ir demokratinio gyvenimo kartu** srityje, **žaidimas** neabejotinai yra svarbiausia strategija. Žaidžiant gyvenimo patirtis palaiptams gali virsti tikru žinojimu, naudingu ryšiams su kitais asmenimis užmegzti bei sąveikauti bendruomenėje, įgyti pasitikėjimo savimi ir formuoti savo identitetą, išmokti daugiau nei galvoti ir planuoti galimus ateities projektus. Vinikoto (Winnicott) darbe “Žaidimas ir tikrovė” rašo: „ *Žaidimas yra nuolatinė kūrybinė patirtis. Svarbus gyvenimo būdas...tuo tarpu žaisdamas tiek vaikas, tiek suaugęs gali atskleisti savo asmenybę ir tik būdamas kūrybišku žmogus gali atrasti save*“; žaidimas yra pagrindas kultūrinės patirties. M. Montessori, Bruner (1996 m.) ir Piaget pabrėžė žaidimų svarbą vaikų psichofiziniam vystymuisi, žaidimų, kurie palaiptams tampa autentiškais įgūdžiais. Norėdami sukurti **teigiamus santykius** būtina iš naujo atrasti save struktūrizuotoje bendruomenėje: mokytojai, moksleiviai, studentai, mokyklos personalas, tėvai, kurie sutinka dalyvauti bendrame ugdymo projekte, atsižvelgiant į bendrąsias vertybes, grindžiamą produktyvia pedagogine **sutartimi (bendros atsakomybės sutartis)**.

Planuojama veikla seka linijomis, plačiai pripažintomis psichologų ir pedagogų (Rogers, Maslow, Piaget, Bruner, Montessori, Winnicott...), nes taikaus elgesio kūrimas naudingas tiek privatiems asmenims ir visuomenei.

Pedagoginė prosocialumo reikšmė

Daugelis mokytojų yra rimtai susirūpinę dėl patyčių ir agresijos. Nemažiau svarbu ugdyti teigiamas alternatyvas – provisuomeninius vaikų jausmus ir elgesį su kitais – kaip atsvarą smurto ir agresijos vaizdams, kuriuos siūlo žiniasklaida.

Atsakymas į šią bendrą nuostatą gali būti skatinimas provisuomeninio elgesio, kuris taip pat gali apimti bendradarbiavimą, įtraukiant kitus į žaidimą, sakant komplimentus ir paguodžiant vaikus, kurie yra nusiminę.

Toks elgesys turi būti apibūdinamas kaip savanorišku. Jeigu vaikai verčiami “būti maloniais ir viskuo dalintis” arba jam liepiama “atsiprašyk”, tada jų elgesys yra nesavanoriškas ir negali būti laikomas provisuomeniniu. Provisuomeninis požiūris reiškia ir pabrėžia, kad vaiko provisuomeninis vystymasis turi būti aktyvus be prievartos.

Kaip pedagogai gali aktyviai skatinti prosocialumą

Pedagogai gali plėtoti prosocialumą kuriant saugius ryšius ir klasės bendruomenę, modeliuojant provisuomeninį elgesį, nustatant prosocialius lūkesčius ir remiant šeimas.

Svarbios pedagoginės sritys yra:

1.1.a) Klasė yra vieta, kur lengva būti laimingu

Kada mokytojai sąmoningai kuria saugius santykius, vaikai jaučiasi saugūs klasėje, jie gali teigiamai prisidėti prie savo gerovės. Vaikai, kurie užaugo prosocialioje šeimoje, paprastai dažniau rūpinasi savo bendraamžiais. Yra gerų įrodymų ir tikėtina, kad vaikai, patyrę šiltus santykius ir saugumą iš savo tėvų ir mokytojų, bus empatiški ir prosocialūs (Kestenbaum, Farber & Sroufe, 1989 m.; Zhou, 2002 m.; Campbell & von Stauffenberg, 2008 m.), ir tai yra tikriausiai todėl, kad vaikai yra linkę pastebėti ir kopijuoti suaugusiųjų elgesį, kuriems jie jaučia glaudų ryšį.

Remiantis mokytojo vaidmeniu ir patirtimi, nepriklausomai nuo to, ar vaikas jautėsi saugus su tėvais, kada mokytojo bendravimas su vaikais yra šiltas ir saugus, tokie vaikai rodo daugiau empatijos ir yra pozityvesni kitų atžvilgiu klasėje (Pianta & Stuhlman 2004 m.; Spinrad & Eisenberg, 2009 m.).

Mokytojai gali sukurti teigiamus ir provisuomeninius santykius naudodami skirtingas “mažas” strategijas (daugiausia intuityvias): jautrus atsakas į kasdienius vaikų poreikius, emocionalus palaikomasis ryšys, nuoširdus bei dėmesingas klausymas ir kalbėjimas.

1.1.b) Bendruomenės ištakos yra klasėje (nuo klasės iki ugdymo kaimo)

Pirmas žingsnis atkuriant “kaimą” – reiškia rūpintis santykių sistema – yra sukurti rūpestingą besimokančiųjų bendruomenę. Kaip šiltas auklėjamasis ryšys ugdo vaikų prosocialius įgūdžius, taip tvirtais ryšiais susijęs mokymosi bendruomenės narys gali taip pat pritari vaikų prosocialumo plėtrai.

Žmonės yra socialinės būtybės ir net subtilūs pokyčiai vaikų socialinėje aplinkoje gali jiems padėti rasti ryšį su grupe.

“Yra kai kurių įrodymų, kad vaikai, kurie praleidžia daugiau laiko su prosocialiais klasiokais, tampa tokiais pačiais prosocialiais; laikui bėgant jie daugiau rūpinsis savo bendraamžiais” (Eisenberg, Fabes, & Spinrad, 2006 m.).

Tačiau yra įprasta stebėti situaciją, kurioje mažiau prosocialūs vaikai linkę praleisti laiką vienas su kitu, todėl turi mažiau galimybių mokytis iš prosocialių savo klasiokų.

Galima siūlyti mokytojams specialiai neutralizuoti prosocialius moksleivius nuo mažiau prosocialių įtraukiant abi šias grupes į bendrą veiklą (Bodrova & Leong 2007, m.), sukuriant daugiau būdų vaikams patirti provisuomeninį ir empatišką elgesį kitų atžvilgiu.

1.1.c) Provisuomeninio elgesio mokymasis iš suaugusiųjų: pavyzdžiai

Jeigu suaugusieji yra prosocialūs ir jautrūs, vaikai yra ypač linkę tai pastebėti ir imituoti savo elgesyje. Tad mokytojai, turintys šiuos bruožus ir demonstruodami juos, turi puikią progą raginti vaikus būti empatiškais, naudingais, rūpestingais, dosniais. Galimybių yra kiekvieną dieną: padėti apsivilkti naują striukę; išreikšti susirūpinimą jeigu serga vaiko tėvai; ar pasiūlyti kai kurias medžiagas, kurios padės vaikui baigti projektą. Norėdami pabrėžti tai, mokytojas gali pakomentuoti, ką jie daro ir kodėl? ("Ar turite problemų dėl to. Kaip manote, gal galiu jums padėti? Aš būnu laimingas, kada padedu vaikams kai jiems to reikia".) Mokytojai taip pat gali skatinti šiuos gerumo ir dėmesio įgūdžius sąveikaujant su kolegomis ir šeimomis.

1.1.d) Būti teisingais su vaikais (mūsų bendruomenė tikisi, kad prosocialumas yra būdas bendrauti su kitais)

Vaikai yra linkę plėtoti empatiją ir provisuomeninius įgūdžius, kai suaugusieji iš jų to tikisi (bet ne jėga). Mandagūs prašymai vaikams yra naudingi ir veiksmingi, būtina juos paraginti elgtis prosocialiai (Eisenberg, Fabes, & Spinrad, 2006 m.).

Kartais suaugusieji galvoja, kad jie labai dažnai prašo, bet vaikus – ypač mažus – reikia raginti arba užsiminti jiems apie tai.

Daugelyje kultūrų, taip pat ir ne vakarų, iš vaikų tikimasi realaus darbo, kuris padeda šeimai, rūpinimosi broliais ir seserimis, dalijimosi su broliais ir seserimis žaislais, ir apskritai didesnio bendravimo su bendruomenės nariais. Mokytojai gali pastebėti skirtumus tarp elgesio, kurį įtakojo šeimų kultūra ir kuris atspindi problemas vaikų žaidimuose, ir sąveikos su bendraamžiais. Kai klasėje yra daugiau kultūringų vaikų, kiti vaikai turi daugiau galimybių mokytis bendravimo būdų kartu su bendraamžiais.

2 Švietimo kryptys ir prosocialaus taikos kodo (PS Kodo) vystymas

PS Kodo vystymas

Prosocialus elgesys reiškia pozityvius veiksmus, kurie naudingi kitiems, kuriuos skatina empatija, moralinės vertybės ir asmeninė atsakomybė, o ne asmeninės naudos siekimas. Mokyklos vaidmuo kuriant mokinių prosocialius įgūdžius yra esminis, bet taip pat svarbu dalyvavimas bendruomenėje, kuri, žino tai ar ne, turi ilgalaikės įtakos mokinio socialiniame augime (sporto treneriai, kaimynai, religinių organizacijų nariai...).

Siekiant mokyti ir modeliuoti socialinius įgūdžius, provisuomeninis taikos kodas pateikia taisyklių ir elgesio normų sąrašą, visuotinai priimto bendruomenės narių ir pateikto konkrečiame susitarime, sudarytame

siekiant užkirsti kelią socialiniams sutrikimams bei smurtui. Šie planai yra skirti visoms socialinėms grupėms, kurios yra susijusios (tiesiogiai ar netiesiogiai) su vaikų ugdymu. Kodas apibrėžia pagrindinius principus, kuriais galima vadovautis socialinėje veikloje, skirtoje mokiniams, mokytojams ir visai “pedagogų bendruomenei”, ir pabrėžia visa kas yra pozityvu bei pataria kaip galima pagerinti tarpusavio supratimą. “Švietimo avarijos” atveju, kodas gali būti tinkama priemonė “Ugdymo bendruomenės” rekonstrukcijai, siekiant suprasti, kad įmanoma rasti “Lobį per mokymąsi” (J. Delors, 1996 m.).

Kodas apima emocinius ir santykinius gebėjimus, kurie yra esminės smurtinio elgesio prevencijos priemonės, padedančios mūsų vaikams tapti aktyviais ir atsakingais Europos piliečiais. Kodekso kūrimo procesas gali būti apibūdinamas taip:

Prosocialaus Taiko kodo (PPC) apibrėžimas išplaukia iš vertybių nuorodų, kurios apibrėžia priklausymą bendruomenei greitai besikeičiančiame pasaulyje.

Švietimo kryptys

Įgyvendinant Taikos kodą, kiekviena vertybė gali būti nukreipta į švietimo kryptį. Švietimo kryptys yra mokymo/auklėjimo priemonės, kuriomis siekiama patirti, aktualizuoti ir praktikuoti vertybes.

Turime keturis švietimo ramsčius, kurie pabrėžti “Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje”:

- Kiekvienas turi teisę į mokslą, nepriklausomai nuo jo/jos religinių, filosofinių ir pedagoginių įsitikinimų.
- Kiekvienas turi teisę į savo turtą, ir turėti bei skleisti savo nuomonę ir idėjas.
- Bet kokia įvairovė turi būti gerbiama. Fiziniai, politiniai, religiniai ir kultūriniai skirtumai yra mokyklos kultūrinio gyvenimo dalis ir visi mokiniai turi teisę nebūti diskriminuojami.
- Kiekvienas moksleivis turi teisę mokytis ir galimybę sportuoti saugioje ir sveikoje aplinkoje.

Komisija pabrėžia vieną ir apibūdina jį kaip mokymosi pamatą: mokymąsi gyventi kartu.

Švietimo kryptys yra praktiški ir realūs ugdymo elementai, kurie gali išmokyti vaikus esminių įgūdžių:

- Sukurti supratimą apie harmoningo gyvenimo tarpusavyje ir su aplinka svarbą;
- Plėtoti tarpasmeninio bendravimo įgūdžius, siekiant padėti ugdyti savitarpio supratimą, pripažinimą ir toleranciją;
- Sudaryti vaikams galimybę gauti ir duoti;
- Formuoti supratimą apie solidarumą ir santykius tarp žmonių.

Švietimo kryptys yra grindžiamos įvairiais metodais, būdais ir ištekliais, siekiant kad mokymas būtų prasmingas ir efektyvus.

Pagal Prosocialaus sporto klubo projektą, mokytojų buvo paprašyta sukurti keletą šūkių, kurie remtųsi “Visuotinė žmogaus teisių deklaracija”. Šie šūkiai būtų atspirties taškas plėtojant mokymosi veiklą, siekiant skatinti emocines ir socialines kompetencijas.

Taikos kodo šūkiai yra apibendrinti ir pateikti šioje lentelėje.

1 lentelė. Švietimo kryptys ir Taikos kodo šūkiai

Švietimo kryptys	Taikos kodo šūkiai
<p><i>Kiekvienas turi teisę į mokslą, nepriklausomai nuo jo/jos religinių, filosofinių ir pedagoginių įsitikinimų.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Švietimas yra teisė, o ne privilegija ▪ Nemokamas švietimas visiems ▪ Švietimo laisvė ▪ Aš galiu pasirinkti bet kurią mokyklą ▪ Aš jaučiuosi laukiamas ir gerbiamas savo mokykloje ▪ Kokybiškas švietimas visiems moksleiviams ▪ Vertybių gerbimas švietime
<p><i>Kiekvienas turi teisę į savo turtą, ir priimti bei skleisti savo nuomonę ir idėjas.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Intensyvus ir atviras klausymas ▪ Kiekvienas požiūris, jei jis išreikštas sąžiningai, praturtina bendruomenę ▪ Kiekvienas turi teisę būti kitoks ▪ Kiekvienas turi teisę pasirinkti ▪ Kiekvienas turi teisę ginti savo nuomonę ▪ Kiekvienas turi teisę gyventi pagal savo įsitikinimus ▪ Kiekvienas turi nuomonės teisę ▪ Aš turiu balsą ▪ Aš turiu nuomonę ▪ Aš turiu teisę kalbėti ir išreikšti savo mintis ▪ Dalintis patirtimi reiškia jausti bendruomenę

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kalbėkite, mes klausome
<p><i>Bet kokia įvairovė turi būti gerbiama. Fiziniai, politiniai, religiniai ir kultūriniai skirtumai yra mokyklos kultūrinio gyvenimo dalis ir viso mokiniai turi teisę nebūti diskriminuojami.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Būti vienodiems = Būti skirtingiems ▪ Įvairovė sukuria vienybę ▪ Įvairovė yra vertybė ▪ Įvairovė yra ugdymo vertybė ▪ Įvairovė kaip vienybė ▪ Aš esu, tu esi ir mes esame ▪ Aš atsižvelgiu į sunkumus; Aš ugdau empatiją kitiems ▪ Aš ir kiti žmonės: priimti trūkumus ir pozityviai mąstyti apie kitus ▪ Stiprinti bendrumą ▪ Papasakok man – sutik mane- statykime draugystės tiltą ▪ Skirtumai yra didžiausia vertybė ▪ Galia grindžiama skirtumų sąjunga ▪ Mes visi esame lygūs, bet kiekvienas esam skirtinga asmenybė
<p><i>Kiekvienas moksleivis turi teisę mokytis ir galimybę sportuoti saugioje ir sveikoje aplinkoje.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kiekvienas gali būti bendro sportinio žaidimo dalimi ▪ Ateiti kartu yra pradžia. Būti kartu yra pažanga. Dirbti kartu yra sėkmė ▪ Kompetencija – Sąžiningumas - Pagarba ▪ Ranka rankon dėl pergalės ▪ Jei esame kartu, pergalė bus mūsų ▪ Sportuodamas visada saugok save, savo komandos draugus ir savo priešininkų sveikatą ▪ Siūlyk ir dalyvauk žaidime ▪ Tik viena komanda ▪ Sportuok kartu ▪ Saugios mokyklos ▪ Talentai laimi žaidimus, komandinis darbas čempionatus! ▪ Kartu mes esame viena komanda ▪ Suprasti smurto priežastis – nustatyti ribas ▪ Mes sportuojame kartu

3 Rūpestinga ugdymo bendruomenė (ECC)

Kas yra rūpestinga ugdymo bendruomenė ir koks jos vaidmuo prosocialumo požiūriu

Terminas „ugdyti“ yra prieš terminą „bendruomenė“, kuri susijusi su visuomeninėmis organizacijų grupėmis (tiek formaliomis, tiek neformaliomis) ir kurios dalyvauja mokyme. Apskritai, šio socialinio konteksto nariai yra suaugusieji, kurie yra pedagogai, jų vaidmuo oficialiai yra pripažinti institucijų (mokytojai) arba atlieka šį „vaidmenį“ nesant institucijos nariu arba turint juridinį pripažinimą. Šios edukacinės veiklos grupė yra jauni bendruomenės nariai ar vaikai.

Rūpestinga ugdymoji bendruomenė turi savo pagrindinę socialinių santykių sistemą, kurioje jaunimas dalyvauja ir kur įgyja (taip pat ir spontaniškai) elgesio taisykles.

Santykiai, kurie vystomi ECC, yra apskritimo formos: visi asmenys keičiasi savo patirtimi vienas su kitu ir tokiu būdu atlieka įvairias užduotis, kurios reikalingos bendruomenės valdymui. Ši sistema yra sudėtinga, bet tuo pačiu metu viena iš jos teigiamų savybių yra ta, kad kiekvienas individas suvokia aplinką, kurioje ji/jis yra. Savo ruožtu, šis sąmoningumas padeda išvengti švietimo konfliktų: tie, kurie priklauso bendruomenei, žino savo vietą sistemoje (pvz., sporto treneriai), nes, jeigu jų teikiama informacija skirsis nuo mokytojų teikiamos informacijos, gali kilti švietimo konfliktas.

ECC yra tarsi kaimas, kuriame tiltai ir keliai sudaro socialinius santykius, kurie turi tiesioginės įtakos vaiko ugdymui ir apsaugo jį/ją nuo smurto, kuris gali atsirasti šiame kontekste. Lygiai taip pat kaip ir Europos vietinių bendruomenių tradicija, kur ugdant kaime suaugusieji yra pedagogai ir moko jaunus narius tos bendruomenės vertybių, naudojant nuolatinį ugdymo „spaudimą“. Tai nurodo ECC būti atvira sistema: viduje parodo konflikto ir turtinimo dinamiką reliaciniame-lingvistiniame kontekste; tai apima tradicinį mokymosi, šeimos ir teritorinį bendradarbiavimą. Būti „bendruomenės“ dalimi skiriasi nuo būti „grupės“ dalimi: bendruomenės esmė yra suprasti, kas yra būti pedagogu ir suprasti dalyvių santykių seką. Dalyvavimas reiškia kad dalyviai neperduoda mokymosi užduočių mokyklai, bet dirba kartu. Šia perspektyva, ECC yra „sujungta ir sudėtinga“ sistema, nuolat veikiama raidos, kad būtų galima pritaikyti prie organizacijos modelio.

Švietimo bendruomenės atkūrimo (rekonstrukcijos) reikšmė

Švietimas yra veikla, kurios tikslas yra protinių, socialinių ir fizinių įgūdžių ugdymas. Pavadinimo etimologija yra lotyniškas veiksmazodis *educare* (traukti), kuris išplaukia iš veiksmazodžių *educēre* (imti, gauti kažką iš kažko kito) ir *ducēre* (vadovauti). Žodis ugdymas dažnai laikomas žodžio mokymas papildymu. Skirtumas yra toks: švietimas yra susijęs su “bendravimo” mokymo metodu, tuo tarpu mokymas apima platesnį ugdymo būdą, įskaitant metodus, skirtus pagerinti savybes ir atrasti paslėptus talentus.

Ugdyti reiškia „**padėti nuo**“, o ne „**pasiekti kažką**“, ne rezultatas priklauso nuo mokymosi temos. Ugdyti yra būdas padaryti asmenį „žmogumi“, kelias link individų humanizavimo. Ugdyti reiškia palaikyti asmenį kuriant jo asmeninę kultūrą.

Kalbant apie šį aspektą J. Bruner pabrėžė, kad žmogaus evoliucija yra sudaryta iš dviejų “istorijų”: viena genetinė, kuri padarė žmoniją konkurencinga ir antra – kultūrinė, nes kiekvienas žmogus kuria savo kultūrą ankstesnių kartų kultūrų pagrindu. Ši savybė leidžia žmonijai prisitaikyti ir leidžia jai būti nugalėtoja (o gal leidžia kažką prarasti, nes kartais žmogus gali būti savo priešu). Galvojant apie tai, yra tik viena karta atskirianti šiuolaikinį žmogų nuo barbaro. Jei staiga galimybės ugdytis nebuvo ilgesnį laiką, žmogus turi pradėti nuo nulio, nuo Akmens amžiaus, nepaisant jo savarankiško įgūdžių ugdymosi.

Todėl ugdyti reiškia padėti asmeniui kurti asmeninę kultūrą, o pedagogika ir didaktika yra pagrindiniai mokslai, kurie padeda pasiekti šiuos tikslus. Siekiant išmokti, mums reikia emocinių ir santykinų kompetencijų bei dabartinės visuomenės, kurioje kultūra yra dinamiška ir globali (P. Levy), būtina pakeisti tradicinį mokymo metodą iš “perduodančio” į “bendradarbiaujantį”.

Norėdami kad geriau suprastumėte, kodėl mes manome būtinybę atkurti (ar sukurti iš naujo) švietimo bendruomenę, siekiant sukurti mokymosi procesus, turime pateikti trumpą dinamikos aprašymą, kuri kyla ugdymo aplinkoje.

Centre yra besimokantys, kurie gauna informacijos sąveikaujant su kitais besimokančiais bei aplinka.

Norint ugdyti vaiką, mes turime turėti kaimą (Afrikos patarlė); išsilavinusią bendruomenę, o ne mokytojus. Besimokančiųjų ugdymas vyksta keliais būdais: formalųjį ugdymą įgyja mokyklose, neformalųjį ugdymą įgyja šeimose, socialinėse organizacijose ir t.t., ir savaiminį ugdymą, kaip pavyzdžiui aplinkoje kurioje jis/ji gyvena. Besimokantysis turi įgimtų mokymosi įgūdžių (Montessori mintis) ir suranda tarpusavio bendravimą tarp mokytojo ir kitų ugdytinių grupės narių. Mūsų švietimo bendruomenės idėja yra platesnė už Don Lorenzo Milani (katalikų kunigo, pedagogo, kuris 1960 m. rėmėsi

abipusio ir bendradarbiavimo mokymu Barbiana (Italija) kaimo mokyklose), ir yra svarbi šiuolaikinėje vakarų švietimo sistemoje.

Kaip atkurti lavinančiąją bendruomenę

Lavinančiosios bendruomenės atkūrimo poreikis jaučiamas tiek vietiniu, tiek pasauliniu mastu: mokyklos pačios negali imtis atsakomybės ugdant vaikus, nes dabar jie gyvena sudėtingoje ir nuolat besikeičiančioje visuomenėje. Socialiniai veiksniai dažnai veikia skirtingai ir kartais net prieštaringai; tai turi neigiamos įtakos vaikams. Todėl ypač svarbu, kad būtų kuo daugiau dialogų siekiant ir ieškant bendrų ugdymo būdų.

Mes turime atgaivinti “lavinamosios bendruomenės” idėją, kaip mokykloje ir už mokyklos ribų integruoti mokymosi kontekstą, kuris gali padėti ugdyti socialines kompetencijas: tai iš tikrųjų yra “aktyvus pilietiškumas”.

Tai reiškia kad:

- Mokytojai ir mokyklos personalas turėtų turėti ir praktikuoti teigiamą tarpasmeninį stilių, kuris kyla iš abipusio pripažinimo ir aktyvaus “kitų” dėkingumo (mokome patys save);
- Mes turime pristatyti metodologines švietimo naujoves, siekiant susisteminti šį metodą su mokiniais, šeimomis ir vietos bendruomene;
- Turėtume skatinti platesnį dialogą tarp mokyklų, šeimų ir vietos bendruomenės siekiant skatinti socialinę dinamiką;
- Mes turime kurti ir aktyvinti asmeninio augimo būdus per pripažinimą, atstovavimą ir emocijas;
- Turėtume skatinti teisišką kultūrą tokiais būdais, kai mokiniai gali eksperimentuoti ir atrasti visuotinai priimtinių normų, taisyklių, suvokiamų kaip “tvarkingų laisvių” ir remiasi dviem pagrindiniais principais: “teisės” principu ir „režimo”;
- Mes turime plėsti šį procesą nuo vietinio iki pasaulinio, kuriuo siekiama statyti “Kosmopolitišką pasaulio bendruomenę” (A. Giddens, 1991 m.), skatinant visuotinės brolybės vertybes ir patenkinant poreikius, kuriuos apibūdina mūsų laikmetis.

Pagal tokį požiūrį akivaizdu, kad mokykla turi keistis iš esmės: ji turi užimti naują, pagrindinę padėtį visuomenėje.

- Sukurti ir vystyti žinių priemones, kurios gali padėti mokiniams suprasti gamtos, socialines, kultūrinės, antropologines situacijas, kuriose jie gyvena ir dirbs ateityje;
- Vykdyti dvigubą dimensijų misiją: tiek horizontaliai, tiek vertikalčiai. Vertikali dimensija išreiškia mokymosi poreikį, kuris gali tęstis visą gyvenimą; horizontalios dimensijos taškai svarsto poreikį apie gerai organizuotą bendradarbiavimą tarp mokyklų ir papildomo ugdymo mokyklų;
- Nuolat siekti kurti teigiamus ir harmoningus santykius, pagrįstus kiekvieno vaidmens pripažinimo, siekiant bendruomenės švietimo tikslų;
- Veikti sąmoningai ir būti "Lavinamosios bendruomenės" varomąja jėga, mokant žmones, kad šie galėtų dirbti ir todėl investuoti į švietimą, siekdami būti aktyviais piliečiais.

Taigi. Prosocialumo tikslas apima Lavinamosios bendruomenės kūrimą, nes:

- Švietimas yra ne tik apie tradicines švietimo problemas, tokias kaip, mokymo ugdymo programos, vertinimas ir žinių tikrinimas.
- Mokyklos tikslai yra prasmingi tik platesniame kontekste. Bendruomenė siekia įgyti pasitikėjimo savo švietimu.

Tikslas yra sujungti kuo daugiau teritorinių mokyklų siekiant:

- Dalintis bendra vertybių sistema,
- Visapusiškai ir sąmoningai aktyvinti bendrus švietimo procesus,
- Plėtoti "bendrų interesų sąvoką" mokykloje,
- Geriau informuoti apie kultūros teisėtumo pripažinimą, etiką ir solidarumą,
- Skatinti mokymąsi,
- Remti projektus,
- Plėsti partnerystę.

Mokykla tėvams ir šeimoms

Sąveika tarp mokyklų, šeimų ir platesne visuomene yra skirta:

- Pasidalinti vaikų švietimo programa
- Įtraukti į mokslinių tyrimų veiklą
- Pasirašyti bendros atsakomybės sutartį tarp tėvų ir mokyklos. Sutartis grindžiama bendromis vertybėmis ir strategijomis

- Organizuoti susitikimus siekiant aptarti ir išsiaiškinti temas, su kuriomis moksleiviai susidurs klasėje.

Pagrindinės ECC įgyvendinimo strategijos

1.I.Rūpestingos bendruomenės sukūrimo strategija.

Rūpestingos bendruomenės pirmosios strategijos įgyvendinimo tikslu siekiama sukurti rūpestingą bendruomenę, dalyvaujančią ir kviečiančią visus suinteresuotus asmenis dalyvauti kintančiame mokyklos procese. Tai apima visus mokyklos darbuotojus, moksleivius, šeimas ir bendruomenę. Kada kiekvienas turi vertingą savo balso reikšmę ir dalyvauja mokyklos veiksmų plano kūrime, tai skatina mokyklos kaitą ir patvarumą, kuris turi teigiamos įtakos mokiniams siekiant rezultatų.

1.II.Duoti balso, rankų ir kojų vertybes strategija.

2 strategijos tikslu siekiama suteikti balso, rankų ir kojų vertes tyčinių sąveikų metu ir pasinaudoti geriausia praktika, kad išryškinti penkias konkrečias, pagrindines ir pastebimas vertybes visais mokyklos kultūros ir klimato aspektas. Tai apima penkių vertybių ugdymą, modeliuojamą pagal suaugusiųjų vertybes, ir panaudojant mokyklos aplinką kaip ugdymo sustiprinimą.

1.III.Dalintis atsakomybe su šeima, bendruomene ir mokiniais strategija.

3 strategija padalina atsakomybę tarp šeimų, bendruomenės ir moksleivių kuriant mokyklos rūpestingą bendruomenę. Kai pirma strategija imasi iniciatyvos užmegzti ryšius ir įtraukti šeimas bei bendruomenę, tai 3 strategija yra apie tai, kad šeimos ir bendruomenė iš svečių teisės tampa visos bendruomenės dalimi.

1.IV.Dalintis vadovavimu strategija.

4 strategija vadovauja rūpestingai bendruomenei taikant modeliavimą, įgalinimą ir vadovavimo pasidalinimą. Nesvarbu, ar jis žinojo, ar ne, Mahatma Gandhi siūlymas "būk tuo pokyčiu, kurį nori matyti pasaulyje" yra puikus įrodymas mokyklų vadovams, kurie nori pozityviai pakeisti savo mokyklos kultūrą ir klimatą. Ši rūpestingos bendruomenės strategija rekomenduoja pagrindinių vertybių pasikeitimo modelį ir jų įgyvendinimo strategijas tarp moksleivių, mokytojų, mokyklos darbuotojų, šeimų ir bendruomenės narių, nes tai įtakoja pastebimus elgesio pokyčius.

1.V.Vertybių įgalinimas praktikoje ir politikoje.

5 strategija yra skirta suteikti galias penkioms vertybėms, kurios pagrįstos patikimais duomenimis ir įrodymais kartu su specifinėmis politikos kryptimis, kurios skirtos institucijoms, kuriančioms mokyklos kultūros ir klimato kaitą. Politika kuria koncepciją popieriuje taip, kad ji būtų panaudota praktikoje.

4 Prosocialumo kodekso įgyvendinimas vaikų kolektyve

Prosocialumo mokymai mokytojams

Prosocialus požiūris į mokymąsi ir mokymą yra skirtas ne tik didinti socialinių kompetencijų lygį, bet ir bendradarbiavimo kokybės gerinimui tarp dalyvaujančių grupių mokytojų. Pagrindiniai pedagogų mokymo tikslai yra susiję su informacijos, idėjų ir praktinių priemonių “mokymosi bendruomenės” nariams teikimu, norint padėti jiems tobulinti sporto ir klasės veiklos socialinį turinį. Būtina skatinti dialogą tarp mokyklos ir sporto asociacijų, siekiant išvengti galimų konfliktų teikiant mokymo priemones ir patarimus.

1.I.Pagrindinės mokymo seminarų temos:

- Prosocialumo reikšmė ir jo mokymo turinys
- Kaip padidinti sporto, motyvuojančio mokyklai, vaidmenį
- Didinti sporto trenerių kaip pedagogų sąmoningumą
- Skatinti diskusijas apie socialinę prievartą
- Kurti teisingo elgesio supratimą
- Mažinti prietarus ir stereotipus, skatinti pagarbą skirtingiems žmonėms
- Analizuoti integracijos per sportą esamą patirtį
- Gerinti trenerių įgūdžius, siekiant veiksmingai nustatyti ir užkirsti kelią neigiamai įtakai
- Taikos kodo taisyklių taikymas
- Stiprinti abipusį mokyklų ir sporto asociacijų mokymąsi bei plėsti informacijos bei gerosios patirties keitimąsi
- Suteikti treneriams naudingų žinių, kaip būti pedagogu.

1.II.Darbo aprašymas:

- Kiekvieno užsiėmimo didaktinės programos apibrėžimas
- Seminarų organizavimas
- Kiekvienos šalies partnerės didaktinės metodologijos ir mokymo išteklių vertimas ir norminimas
- Tikslinės grupės apibrėžimas (viena grupė iš kiekvienos šalies, dalyvaujančios projekte)

- Mokytojų ir sporto trenerių seminarų tvarkaraščio sudarymas taip, kad būtų galima palyginti rezultatus
- Nacionalinių seminarų organizavimas (2 sesijos dalyvaujant + internetinė veikla)
- Rezultatų stebėjimas ir duomenų analizė (įspūdis, nauda, pasiekti tikslai, lūkesčių patenkinimas...)

1.III.Seminarų struktūra – du skirtingi skyriai

- Mokytojams ir tėvams
- Sporto treneriams ir mokymo bendruomenės nariams (lavinamosios bendruomenės)

Visi partneriai organizuoja ir vykdo ne mažiau kaip du seminarus.

1-ojo seminaro struktūra, temos, tikslai ir uždaviniai:

Pagrindinis tikslas: Aptarti pagrindinius prosocialumo teorijos didaktinius principus ir PS Club projekto tikslus ir uždavinius

- 1 dalis – mokytojams ir tėvams:
  - Kas yra prosocialumas?
  - Kaip mes galime panaudoti provisuomeninį modelį, siekdami sustiprinti socialinę integraciją
  - Provisuomeninio mokymosi veiklos parengimas ir pristatymas
  - Nacionalinių tyrimų rezultatų apie ankstyvojo pasitraukimo iš mokyklos priežastis bei šios problemos sprendimo būdus pristatymas ir aptarimas
  - Mokymosi veiklą, kurios padės pasiekti pagrindinius tikslus, identifikavimas
  - Debatai ir diskusijos
  - Išvados ir tolimesni veiksmai
- 2 dalis – sporto treneriams ir EC nariams:
  - Kas yra prosocialumas ir kaip jį naudoti stiprinant ugdomąjį turinį per sportinę veiklą
  - Kas yra ugdomasis konfliktas ir kaip jį valdyti
  - Kaip mes galime panaudoti provisuomeninį modelį siekdami sustiprinti socialinę integraciją
  - Nacionalinių tyrimų rezultatų apie ankstyvojo pasitraukimo iš mokyklos priežastis bei šios problemos sprendimo būdus pristatymas ir aptarimas

- Mokymosi veiklų, kurios padės pasiekti pagrindinius tikslus, identifikavimas
- Debatai ir diskusijos
- Išvados ir tolimesni veiksmai

2-ojo seminaro struktūra, temos, tikslai ir uždaviniai:

Pagrindiniai tikslai: aptarti Taikos kodą, Lavinančiąją bendruomenę ir PDP modelį

- 1 sekcija – mokytojams ir tėvams
  - Taikos kodas ir lavinančioji bendruomenė
  - PDP modelio didaktiniai ir pedagoginiai aspektai
  - Debatai ir diskusijos
  - Išvados ir tolimesni žingsniai
- 2 sekcija – sporto treneriams ir EC nariams
  - Taikos kodas ir sporto asociacijų vaidmuo
  - Pagrindinių šūkių iškėlimas ir veiklų įvardinimas
  - Prosocialumo sklaidos planas
  - Mokymasis eksperimentuoti, kaip naudoti pasirinktas PS-mokymosi veiklas, kurios bus įgyvendintos su mokiniais
  - Debatai ir diskusijos
  - Išvados ir tolimesni veiksmai

Internetiniai seminarai ir medžiaga bus pateikta projekto interneto puslapyje. Vartotojams reikia registruotis. Čia jie galės rasti papildomos informacijos apie seminarų temas.

1.1. Medžiaga seminarams:

- Prosocialumas: pedagoginis pagrindas bei sistema ir literatūros apžvalga
- Ugdymo konfliktas : pedagoginis pagrindas bei sistema ir literatūros apžvalga
- Mokymosi veikla: auklėjamosios kryptys ir veiklos šablonai
- Video interviu - http://www.era-edu.com/psclub/?page_id=405&lang=bg
- Nacionaliniai tyrimai- http://www.era-edu.com/psclub/?page_id=203&lang=bg
- Apibendrinančioji ataskaita – http://www.era-edu.com/psclub/wp-content/uploads/2012/09/PSClub_SYNTHESIS-REPORT.pdf
- Taikos kodas (žiūrėti **Error! Reference source not found.** skyrių)
- PDP-modelis (žiūrėti **Error! Reference source not found.** skyrių)

- Sutartis su EC: kaip steigiama bendruomenė ir įtraukiama į veiklą
- Prosocialumo informavimo planas

Visa medžiaga yra anglų kalba bei išversta į nacionalines kalbas.

Prosocialaus sporto klubo (PS Club) mokomosios veiklos

Pagal Taiko kodo ir prosocialumo seminarus, skirtus mokytojams, visų mokytojų paprašyta sudaryti mokomąsias veiklas, kurias planuojama įgyvendinti klasėje. Ši veikla skatina švietimo socialinį aspektą ir yra planuojama skatinti socialines ir emocines kompetencijas. Mokytojai, bendradarbiaudami su suinteresuotomis šalimis ir sporto treneriais pristatys veiklų rinkinį, kuris yra pritaikytas tikslinei projekto dalyvių grupei, kuriai gresia ankstyvasis iškritimas iš mokyklos. Turėdami socialinių kompetencijų nuorodą, pateiktą 2 lentelėje, pedagogai kūrė savo mokymo veiklos šabloną, pateiktą 3 lentelėje. Šio darbo pabaigoje buvo pateiktos 27 mokymo veiklos, kurios susistemintos ir pristatytos vienodu formatu, kad būtų prieinamos visiems potencialiems ir būsimiems vartotojams.

2 lentelė: Mokymosi veiklų šablonas

Mokymosi užduotys/veikla	Mokymosi užduotys/veikla turėtų būti nurodytos pagal veiklos seką (t.y., aprašyta), atsižvelgiant į tai, ką kiekvienas "aktorius" (pvz. mokinys, mokytojas) daro kiekviename etape
Moksleivių amžius	Nurodyti moksleivių amžių
Taikos kodo šūkis	Nurodyti savo mokymų Taikos kodo šūkį (-ius)
Tikslinė kompetencija	Nurodyti savo mokymų kompetencijas
Įrankiai/ištekliai	Bet koks fizinis/virtualus įrankis (techninė, programinė įranga) ar ištekliai. Jei tai ištekliai, pateikti naudojamos medžiagos, ar kaip papildomos mokymosi veiklos medžiagos, šaltinius, nuorodas
Vertinimo strategija (Atsiliepimai ir/ar įrodymai)	Nurodyti, kaip tam tikra veikla bus vertinama
Trukmė	Jeigu reikia, apskaičiuoti laiką, kuris skirtas mokiniams užduočiai atlikti

3 lentelė: PCS pedagoginis modelis

I. Savęs pažinimas : pripažinimas trūkumų ir pozityvus mąstymas kitų asmenų atžvilgiu.

Mokymosi užduotys / veikla	Klausimynas-diskusija / žaidimas pateikiamas per "teigiamą patirti kartu su klasės draugais"
Mokinių amžius	15 metų
Taikos kodo šūkis	Savęs pažinimas: pripažinimas trūkumų ir pozityvus mąstymas kitų asmenų atžvilgiu.
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pripažinimas ir emocijų valdymas ▪ Konfliktų valdymas ▪ Stiprinimas teigiamas įvaizdis
Priemonės/Ištekliai	Ištekliai A. Klausimynas: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kokius savo bruožus norėčiau keisti (pvz., savo kūną, charakterį ir pan.) 2. Aprašykite savo pranašumus arba teigiamas savo savybes. 3. Užsirašykite du dalykus, kurie labiausiai neramina jus stebint žmonių elgesį. 4. Užsirašykite pozityvius veiksmus, kuriais siekiama padėti žmogui. Ką manote reikia keisti ir koreguoti savo elgesyje?
Vertinimo strategija (Komentarai / įrodymai)	B. Eksperimentinis žaidimas: (ko mums prireiks) popieriaus lapų – pieštukų. Mokiniai klijuoja popieriaus lapus prie draugo nugaros. Kiekvienas parašo jos / jo gerąsias savybes . Pasibaigus mokymosi programai mokytojai inicijuoja diskusiją ir įvertin, ar mokiniai gali: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Išskirti neigiamus ir teigiamus savo asmenybės aspektus ▪ Suprasti, kad jų elgesys yra susijęs su kitais žmonėmis. ▪ Pripažinti, kad jų elgesio prisitaikymas yra būtina sąlyga socializacijai su kitais žmonėmis. ▪ Įvertinti teigiamas kitų žmonių savybes.
Laikas	Stebėjimas <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mokiniai anonimiškai atsakinėdami (mokytojams) nurodo, kokie jų klasiokų charakterio bruožai trukdo jiems ▪ Berniukai dažniausiai manė, kad neigiami dalykai yra tai, kai jie jaučia ir išreikia savo pyktį ▪ Mokiniai pripažino, kad yra spec. elgesio problemos, kurios veikia santykius tarp berniukų ir mergaičių

Mokymosi užduotys / veikla	<p>Žaidimas žaidžiamas užrištomis akimis.</p> <p>Žaidimo metu niekas iš žaidėjų nesikalba.</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Mokiniai yra grupuojami poromis. II. Vienas žaidėjas yra visą laiką užrištomis akimis, o kitas jam perduoda trumpas, aiškias komandas, kaip žaidėjui einant nematom per kambarys nepatekti į (minų lauką). Nematantis žaidėjas turi pasitikėti savo partneriu. III. Vėliau paprašykite mokinių pakeisti vaidmenis. Daugelis dalyvių yra sunaikinti ir nejauku ilgesni laiko tarpą būti užrištomis akimis.
Mokinių amžius	15 m.
Taikos kodo šūkis	<p>Aš kito batuose</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Empatija ▪ Pakantumas įvairovei ▪ Emocijų išreiškimas ▪ Neverbalinis bendravimas ▪ Tarpusavio pasitikėjimo vystymas ▪ Vystymosi pojūčių, pratimas prisideda prie erdvės suvokimo (aplinką jaučiant nematydamas) ▪ Norėdami patekti į kito padėtį, turime suprasti įvairovės reikšmę
Tikslinė kompetencija	<p>Medžiagos: Šalikai, skarelės</p> <p>Šaltinis: Sveikatos Švietimas, Sveikatos apsaugos ministerija: http://tinyurl.com/c6kb4su</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pasibaigus ugdymo programai mokytojai surengia atvirą diskusiją ir įvertina: Kaip jauteisi būdamas aklas? ▪ Kaip jauteisi būdamas lyderiu? ▪ Kas buvo sunkiausia jums? Kodėl? ▪ Kadangi jums nebuvo galima kalbėti, kaip jūs sugebėjote bendrauti? ▪ Kaip jums sekėsi priimti pranešimus, siunčiamus jums vadovavusio asmens?
Priemonės/Ištekliai	
Vertinimo strategija (Komentariai / įrodymai)	
Skirtas laikas	1 minutės

II. Aš kito batuose

Aš apmąstau problemas- bandau įsijausti į kitų vaidmenį

Mokymosi užduotys / veikla	Literatūrinio teksto analizė ir inscenizacija Naudojimas tekstu, vaidmens organizavimo inscenizacija ir vaidmens apsvarstymas
Mokinių amžius	15 metų
Taikos kodo šūkis	Aš apmąstau problemas- bandau įsijausti į kitų vaidmenį
Tikslinė kompetencija	Tikslai: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikavimas ir emocijos ▪ Reakcija į socialinę atskirtį ▪ Įsijautimas ▪ Pasiūlymai dėl vertybių ir elgesio, siekiant įveikti skirtumus
Priemonės/ ištekliai	Šaltinis: pasirinkta ištrauka iš Helen Sarantiti romano "Kažkada buvau medžiotojas".
Vertinimo strategija (Komentari/ įrodymai)	Studentai gali: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Atkreipti dėmesį į socialinės atskirties grupes: pabėgėliai, moterų, imigrantų problemoms ▪ Patirtis padėti kitiems, bei surasti viena bendrą poziciją ▪ Pagalvokite ir pasiūlykite savo vertybes, idėjas, teigiamą požiūrį, kurie galėtų sureguliuoti socialinį gyvenimą, nepažeidžiant žmogaus teisių? ▪ Sukurti pagarbos jausmą <p>Mokytojai su studentais aptaria ir įvertina, kaip studentai suprato minėtų klausimų svarbą. Ar pasikeitė požiūris į socialinės atskirties aukas.</p>
Duotas laikas	2 akademinės valandos

IV. Ar aš rasistas? Nemanau

Mokymosi užduotys / veiklos	<p>Klausimynas: bei kortų žaidimas kartu su žodynu, kuriomis siekiama kovoti prieš skirtumus.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pradėti žaidimą „smegenų šturmas“ siekiant sužinoti, ką žmonės žino apie pabėgėlius. Surašykite ant didelio popieriaus lapo ar rašomosios lentos, taškų lentelę. 2. Padaryti sceną ir skaityti tekstą: " Yra tamsi, šalta ir drėgna naktis. Tarp X ir Y šalių pasienyje susirinko daug pabėgėlių, jie iš X šalies kur vyksta karas. Jie nori kirsti Y šalies sieną. Jie yra alkani, pavargę ir sušalę. Jie turi mažai pinigų, ir nieko daugiau, išskyrus asmens pasus. Pasienio bei migracijos pareigūnai iš Y šalies turi skirtingus požiūrius į pabėgėlius ir jų problemas - kai kurie nori, kad pabėgėliai kirstų jų šalies sieną, bet leisti to padaryti negali. Pabėgėliai yra beviltiškoje situacijoje, naudodami keletą argumentų bando įtikinti, pasienio ir migracijos pareigūnus " . 3. Padalykite dalyvius į tris lygias grupes. Viena grupė atstovaus pabėgėliams iš šalies X, antrosios grupės atstovai bus imigracijos pareigūnai iš Y šalies ir trečiosios grupės atstovai bus stebėtojai. 4. Paaiškinti "pabėgėliams" ir "migracijos pareigūnams" jų roles, vaidmenis ir kad jie turės pateikti savus argumentus. Bus išdalinta dalomoji medžiaga ir suteikta penkiolika minučių pasiruošimui. 5. Vaidinimas neturėtų tęstis ilgiau dešimties minučių. <p>Stebėtojai per penkias minutes turėtų paruošti savo pasisakymus.</p>
Dalyvių amžius	15 metų
Taikos kodo šūkis	Ar aš rasistas?/ Nemanau
Tiksliniai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Studentai realizuoti savo rasistines nuostatas; ▪ Studentai kelia klausimą dėl diskriminacijos (čia gali būti ir aukos ir kaltininkai), susipažindinami su atitinkamu žodynu, bei argumentais kovojant už žmogaus teises
Ištekliai/resursai	<p>Informacija apie švietimo metodus yra internetinėje svetainėje adrehttp://eycb.coe.int/compass/en/chapter_2/2_9.asp</p> <p>Mokytojas turėtų paaiškinti, kad tai yra vaidinimas apie pabėgėlių grupę, kurie bėga iš savo tėvynės ir nori patekti į kitą šalį ieškodami saugumo.</p>
Vertinimo strategija	Stebėtojai pateikia savo bendrąją nuomonę apie vaidinimą. Išsako pastabas

(Komentariai / įrodymai)

pabėgėliams ar imigracijos pareigūnams. Vėliau pereina prie bendros diskusijos apie šią problemą.

- Kaip pavyko spręsti pabėgėlių problemas?
- Pabėgėliai turi teisę į apsaugą pagal visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 14 straipsnį ir pagal 1951 m. Konvenciją dėl pabėgėlių statuso. Ar pabėgėliai turi teisę į apsaugą? Kodėl / kodėl gi ne?
- Ar šalis turi teisę nepriimti pabėgėlių?
- Kaip jūs elgtumėtės būdami migracijos pareigūnai? Kaip jie turi elgtis žinodami, kad savoje šalyje jų laukia mirtis?
- Su kokiomis problemomis susiduria pabėgėliai jūsų šalyje?
- Kas turėtų būti daroma sprendžiant išskylančias pabėgėlių priėmimo jūsų šalyje problemas?
- Ar yra buvę atvejų jūsų šalyje, kai pabėgėliai grąžinami atgal?
- Ką galima būtų padaryti, kad pabėgėlių problemos būtų sprendžiamos greičiau?

Duotas laikas

45 – 60 minučių

Papasakok man apie save. Susipažinkime - Draugystės tiltas

Mokymosi užduotys / veikla	<p>A. Mokiniai suskirstomi poromis ir dirba ratelyje:</p> <p>Mokiniai susėda ratu, taip kad kiti porų nariai priklausytų kitai klasei ar mokyklai. Mokiniai prisistato ir susipažįsta su savo artimu, pasakydami savo vardą, interesus, pomėgius ir kt. Tada pradeda tarpusavyje bendrauti.</p> <p>B. Ugdomasis žaidimas.</p>
Mokinių amžius	15 metų
Taikos Kodo šūkis	"Paprasakok apie save - Susipažinkime - Draugystės tiltas"
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tapatybė ▪ Savigarba ▪ Bendravimo įgūdžiai ▪ Kaip pažinti kitus žmones ▪ Bendradarbiavimas ▪ Iniciatyvumas ▪ Dalyvavimas
Priemonės/ Ištekliai	<p>Naudojamos medžiagos: virvės, juostos</p> <p>Šaltiniai: Knyga "Aš stoviu ant savo kojų". Sveikatos Švietimo mokomoji medžiaga. Universiteto mokslo instituto psichikos sveikatos organizacija kova prieš narkotikus (1996 m.)</p>
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	<p>Ar mokiniams pavyks:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pabrėžti save kaip asmenybę? ▪ Susipažinti su savo bendraklasiais ir pritapti jų rate? ▪ Parodyti ryžtą, pasitikėjimą ir gebėjimą dirbti? ▪ Tobulinti turimus įgūdžius, mokėti bendradarbiauti ir gerbti kitus? ▪ Laikytis ir vadovautis žaidimo taisyklių?
Duotas laikas	<p>30 minučių susėsti poromis, susipažinti ir sudaryti apskritimą.</p> <p>30 minučių grupėms padaryti tris "tiltus" ir vieną bendrą "Tiltą" iš visų dalyvavusių mokinių.</p>

VI. Kartu į pergalę

Mokymosi užduotys / veiklos	<p>Futbolas poromis- skirtingas požiūris į futbolą.</p> <p>Mokiniai yra suskirstyti poromis su kolegomis, kurių nepažįsta. Tai gali būti mokiniai iš kitos mokyklos, klasės ar net kitos šalies, priklausyti kitai religijai ar kultūrai.</p> <p>Mokiniam turėtų būti pranešta, kad jie privalės žaisti futbolą naudojant du kamuolius. Jie turėtų būti suskirstyti į grupes po 4-6 žmones. Mokiniai kiekvienoje grupėje suskirstomi poromis, turi žaisti susikibę rankomis. Viena pora iš kiekvienos komandos yra skiriama saugoti vartus, žaidimo metu poros gali keistis vaidmenimis.</p> <p>Pagrindinė taisyklė - poros nariai turi visada žaisti kartu. Tuo atveju, jei poros žaidimo metu išsiskiria ir pelno įvartį, jis yra anuliuojamas ir taškai įskaitomi priešininkų komandai.</p> <p>Kitame etape reikėtų pakeisti porų narius ir įsitikinti, ar visų futbolo rungtynių metu mokiniai bendradarbiauja ir bendrauja tarpusavyje. Žaidimo tikslas – žaidimo metu mokiniams susipažinti su įvairių tautybių žmonėmis. Mokytojas turėtų stebėti ir įsitikinti, kad jie laikosi taisyklių ir bendradarbiauja tarpusavyje.</p>
Mokinių amžius	15 metų
Šūkis	Kartu į pergalę
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bendradarbiavimas siekiant bendro tikslo ▪ Pasitikėjimas, pagarba kitiems ▪ Ugdyti pagarba kitiems ▪ Priėmimas kitų ir bendradarbiavimas, nesvarbu kokie galime būti skirtingi
Priemonės/ Ištekliai	<p>Ištekliai: 4 įvartčiai, 2 kamuoliai, 4 komandos,</p> <p>Šaltinis: programą Kallipateira galima rasti http://http://kallipateira.sch.gr/EkpaideytikoYliko/TEACHERS_BOOK_BODY_crop.pdf</p>
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	<p>Pasibaigus mokymosi veiklom, mokytojai inicijuoja diskusiją ir įvertinimą, ką mokiniai gali:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Išmokti dirbti su įvairiais žmonėmis. ▪ Suprasti sunkumus, kylančius iš tokio bendradarbiavimo. ▪ Apmąstyti, kokie sunkumai kyla bendradarbiaujant dėl (pvz., tautybės kalba ....).
Duotas laikas	30 min

VII. Kas mus vienija grupėje

Mokymosi užduotys/ veikla	<p>Mokytojai - kaip tarpininkai - inicijuoja trumpą diskusiją žmogaus teisių klausimais.</p> <p>Mokiniai organizuoja penkias grupes ir aptaria visus klausimus. Kiekviena grupė turėtų susitarti dėl trijų žmogaus teisių, kurios, jų manymu, yra svarbiausios. Tada šios penkios grupės jungiasi tarpusavyje; susijungusios grupės vėl turi sutarti dėl svarbiausių trijų žmogaus teisių, jas aptaria grupėse ir turi argumentuotai įtikinti savo komandos draugus dėl pasirinktų trijų žmogaus teisių, kurioms suteikti prioritetai. Grupės nariai sugalvoja savo komandos pavadinimą, kuris turi atspindėti jų grupės pranešime. Jie taip pat turi nupiešti komanda ženklą.</p> <p>Kai mažos grupės baigia savo darbą, tada jungiasi į dvigubas grupes, ir tai palengvina grupių darbą. Sujungtos grupės turi pristatyti ir palyginti savo nuomones, dėl žmogaus teisių ir pasidalinti savo grupės diskusijų rezultatais.</p> <p>Diskusijų pabaigoje, abi grupės turėtų parengti pristatymą bendrame stende.</p> <p>Visi dalyviai turėtų būti pasirengę paaiškinti ir pateikti argumentus, bei grupės nuomonę.</p> <p>Suteikti 20 minučių grupių diskusijoms. Atkreipkite dėmesį, kad šios grupės dalyviai turi keistis skirtingais požiūriais, analizuodami skirtumus ir panašumus. Peržiūrėti, kaip dalyvius džiugino grupės veiklą ir ko jie joje išmoko.</p> <p>Pedagoginė mokomąją medžiagą galima rasti internetiniu adresu http://eycb.coe.int/compass/en/chapter_2/2_50.asp</p>
Mokinių amžius	15 metų
Taikos Kodo šūkis	Kas mus vienija grupėje
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tyrimai žmogaus teisių srityje. ▪ Mokiniai pripažįsta žmogaus teises, kurios yra jiems svarbios. ▪ Mokiniai mokėsi atskirti įvairias teises, mokėsi dirbti grupėje. ▪ Mokėsi derėtis ir susitarti, bei priimti bendrą sprendimą.
Priemonės/ Ištekliai	<p>Medžiagos: popieriaus lapai, rašikliai, žymekliai, komandos vėliavėlės.</p> <p>Pradėkite diskusiją ir įvertinti kaip:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kaip palyginti skirtingų grupių diskusijų rezultatus? ▪ Kokie yra panašumai ir skirtumai? ▪ Kodėl skirtingi žmonės turi skirtingus prioritetus? ▪ Kaip klausantis kitų galima keisti savo nuomonę, bei persvarstyti savo priimtus sprendimus?
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuris argumentas buvo labiausiai įtikinantis? Kurios teisės nėra gerbiamos savose bendruomenėse ir kodėl? ▪ Kokie yra pagrindiniai skirtumai tarp pilietinių ir politinių teisių, ir kuo nuo jų skiriasi socialinės ir kultūrinės teisės? ▪ Ar pastebėjote kokias nors žmogaus teises, kurios nebuvo įtrauktos į Komisijos aktus? ▪ Kaip žmonės apskritai gina savo teises? ▪ Ar dalyvavimas demokratiame procese yra vienas iš būdų, kada žmonės gali

Duotas laikas	<p>apginti savo teises, ką gali dalyviai padaryti "ginant savo teises" savo gimtojoje šalyje?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Į ką jūsų visuomenėje, žmonės gali kreiptis, jei jie susiduria su rimtais žmogaus teisių pažeidimais? ▪ Kokie kiti dokumentai yra pasaulyje ar Europoje, kuriais siekiama apsaugoti žmogaus teises? ▪ Kokie dar kiti metodai gali informuoti dalyvius apie jų teises? ▪ Ar mokiniai, jūsų nuomone, patys gali priimti sprendimus ir net įtakoti rezultatus? ▪ Kaip išmokti suprasti, kad visada yra mažumos nuomonė, kurios negalima patenkinti? ▪ Kaip tiksliai priimti sprendimus?
	90 minučių

VIII. Figūros

Veiklos/ užduotys	<p>Žaidimas tikslas, sukurti poreikį būti kartu, kad grupės nariai būdami kartu yra stipresni.</p> <p>Veiklų seka:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Sudaryti dvi vaikų grupes. II. Mokytojas išvardina skaičius, geometrines figūras.... III. Mokinių uždavinys, dirbant grupėje sudaryti geometrinę figūrą. IV. Komanda, kuri sugeba rūšiuoti greičiausiai už užduoti gauna po 1 tašką. V. Tai kartojama kelis kartus.
Mokinių amžius	10-15 metų
Šūkis	<p>Išskirtinumas yra didžiausia reikšmė</p> <p>Bet įvairovė turi būti gerbiama. Fiziniai, politiniai, religiniai ir kultūriniai skirtumai yra dalis mokyklos gyvenimo ir todėl visi mokiniai turi teisę, nebūti diskriminuojami.</p>
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sukurti viešumo atmosferą; ▪ Užtikrinti visišką laisvę dalyviams reiškiant savo nuomonę; ▪ Žmonės turi skirtumus ir bendrus bruožus
Įrankiai/ Ištekliai	n/a
Įvertinimas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Patikslinti populiariausius arba atvirkščiai, paminėti netipinius bruožus. ▪ Ką naujo sužinojote vienas apie kitą? ▪ Kaip jauteisi kai pamatei, kad kažkas klasėje atrodo kaip tu? ▪ Ar gerai kad grupė turi mokinius, kurie turi skirtingas savybes? Kodėl? <p>Mokytojai aptaria veiklos mokinių veiklą ir įvertina, kaip mokiniai suprato minėtų klausimų svarbą.</p>
Duotas laikas	35 minutės

Užduotys/ Veiklos

Žaidimas parodo, kad kiekvienoje bendruomenėje yra daug skirtumų, bet ir daug bendrų bruožų.

Veiklų seka:

- I. Pirmasis dalyvis (paprastai mokytojas arba treneris) stovi kambario centre ir skelbia dvi skirtingas savybes pvz: Keldamas dešinę ranką pasako „Aš nešioju akinius “. Pakeldamas kaire ranką pasako „Man patinka ledai “.
- II. Grupės dalyvis, kuris taip pat nešioja akinius, pakelia dešinę ranką, vėliau keldamas kaire ranka paskelbia: "Viena vertus, aš nešioju akinius, bet - Myliu kates" ir kelia savo laisvą ranką.
- III. Trečiasis dalyvis, kuriam patinka ledai kelia dešinę ranką ir skelbia: "Man patinka ledai, bet aš myliu ir šokoladą."
- IV. Žaidimas tęsiasi tol, kol visi žaidėjai netampa domino.
- V. Žaidimo metu galimi įvairūs domino statybos variantai. Galite kurti apskritimą arba tipinę domino figūrą.

Mokinių amžius

12-15 metų.

Šūkis

Kartu pradėdame eiti sėkmės link. Gyvenimas kartu yra progresas. Dirbti kartu yra sėkmė.

Tikslinė kompetencija

- Gebėjimas bendrauti grupėje
- Stiprinti priklausymo grupei jausmą

Įrankiai/ Ištekiai

Kambario ar žaidimų aikštelės paruošimas

Įvertinimas

- Ar jums patiko šis žaidimas?
- Ar manote, kad yra lengva dirbti su kitomis komandomis?
- Koks buvo šio žaidimo rezultatas, tikslas?

Mokytojai aptaria su mokiniais veiklos pabaigą ir įvertina, kaip mokiniai suprato minėtų klausimų svarbą.

IX. Domino

x. Piešiamo kartu

Užduotys/ veiklos	<p>Mokymosi veikla yra orientuota į įvairovę, žmogaus teisių ir tolerancijos idėją.</p> <p>Veiklų seka:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mokytojas paruošia reikiamas medžiagas piešimui: kartoną, pieštukus, dažus, spalvotuosius pieštukus ir t.t. Sugalvokite piešimo temą ir kiek laiko ši veikla truks; Suskirstykite mokinius į grupes po 4-5 vaikus. Mokiniai grupėse nuosekliai piešia tą patį vaizdą; jie neturi teisės kalbėti tarpusavyje. Kiekvienas vaikas perpiešia kitų klasiokų sukurtą paveikslą. Idėja yra ta, kaip kiekvienas mokinys turi suprasti ankstesnio paveikslo idėją ir turinį. Pasibaigus laikui, kiekviena grupelė pristato savo sukurtą paveikslą. Visi kartu aptaria piešinius, užduoda klausimus. Mokytojas apibendrina grupės darbus. Sukurti bendrą plakatą iš visų darbų.
Mokinių amžius	12-16 metų
Šūkis	Kiekvienas žmogus turi teisę išsakyti ir skleisti savo nuomonę ir idėjas. Visų išskirtinimai turi būti gerbiami.
Tikslinė kompetencija	Metodo metu mokiniai kuria bendrą temą. Naudojant šį metodą skatinamas gebėjimas padidinti savigarbos ir sėkmės jausmą dirbant kartu.
Įrankiai/ Ištekiai	Veikla vyksta klasėje. Piešimo medžiagos, dažai, kreidelės, pastelės, kartonas ir bendras piešinių plakatas
Įvertinimas (atsiliepimai/įrodymai)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kaip jautėtės dirbdami grupėje? ▪ Kaip viskas vyko? ▪ Ar jums patiko dirbti kartu su grupe? ▪ Kaip pavyko nupiešti bendrą paveikslą? <p>Pabaigoje mokytojai aptaria su mokiniais veiklą ir įvertina, kaip mokiniai suprato minėtų klausimų svarbą.</p>
Duotas laikas	20.25 minutės

XI. Lenktynės su tinklinio kamuoliais

Užduotys/ veiklos	<p>Žaidimo metu dėmesys telkiamas į poreikį būti kartu ir kaip jaučiasi asmuo atėjęs į grupę.</p> <p>Veiklų seka:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Suskirstyti mokinius į grupes po tris žmones. II. Du mokiniai stovi iš dviejų pusių o trečiasis viduryje. Jie jį bando apsaugoti savo pečiais. III. Mokinys (viduryje su kamuoliu) bando patekti į finalą. IV. Trys studentai, kurie pereina pirmi finišo liniją yra nugalėtojai. V. Tai kartojama kelis kartus.
Mokinių amžius	12-15 metų
Šūkis	Jeį esame kartu, pergalė bus mūsų
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atsakomybė grupei ▪ Gebėjimas bendrauti grupėje ▪ Stiprinti priklausymo grupei jausmą
Įrankiai/ Ištekļiai	<p>Paruošti žaidimų kambarį</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ar jums patiko žaidimas? ▪ Galvojate kad yra lengva žaisti komandoje? ▪ Koks buvo šio žaidimo rezultatas?
Įvertinimas (atsiliepimai/įrodymai)	<p>Mokytojai aptaria su mokiniais veiklos pabaigą ir įvertina, kaip mokiniai suprato minėtų klausimų svarbą.</p>
Duotas laikas	10.15 minučių

XII. Kartu mes galime viską

Mokymosi užduotys/veiklos	Šokolado upė <p>Kambarys yra padalintas į tris dalis – upė teka per vidurį. Visi vaikai stovė viename krante; jų tikslas patekti į kitą upės pusę. Upės drakonas (žaidimo organizatorius) stebi vaikus viso žaidimo metu įsitikindamas, kad nuosekliai laikomasi taisyklių.</p> <p>Kelionės taisyklės:</p> <ol style="list-style-type: none"> I. Komandai duodama A4 formato popieriaus lapų (vienu mažiau negu yra komandos narių) II. Asmuo gali keliauti į kitą upės krantą tik stovėdamas ant popieriaus lapo. Jeigu kuris nors komandos narys paliečia šokolado upę (ranka, koja ar kita kūno dalimi), jis/ji “nuskęsta” ir visa komanda grįžta į krantą pradėti kelionės iš naujo. III. Kai popieriaus lapas yra ant upės paviršiaus, jis visada turi būti liečiamas vieno iš komandos narių. Jeigu lapas neliečiamas, upės drakonas pasiima jį (t.y. jis nuplaukė upę), ir komandos nariai turi mažiau popieriaus lapų. “Nuplaukęs” lapas niekada negrįžta. IV. Žaidimas baigiasi, kai visi komandos nariai atsiduria kitame upės krante. V. Komandos atsakomybė yra už kiekvieno narį – visi nariai turi saugiai pasiekti kitą upės pusę.
Moksleivių amžius	10-14 metų
Taikos kodo šūkis	Kartu mes galime viską
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Patikimumas ▪ Atsakomybė ▪ Pasitikėjimas ▪ Komandinis darbas ▪
Priemonės/ištekliai	Didelis kambarys Dvi linijos žyminčios upės krantus A4 formato popieriaus lapai (n-1, n – narių skaičius)
Vertinimo (Atsiliepimai/jrodymai) strategija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kas buvo sunkiausia keliaujant upę? ▪ Kas jums padėjo? ▪ Ar visi bendradarbiavo? ▪ Kaip lengviau buvo keliauti: ar kaip komandos nariui, ar savarankiškai?

Priemonės/ištekliai	<ul style="list-style-type: none"> Būti grupės nariu
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/įrodymai)	<p>Bet kokia vieta, kur galima padaryti didelį ratą</p> <p>Ar Jums patiko žaidimas?</p> <p>Ar buvo sunku laukti savo eilės?</p> <p>Kodėl buvo svarbu, kad kiekvienas būtų pakviestas į rato vidurį?</p> <p>Veiklos pabaigoje mokytojas aptaria su mokiniais veiklą ir įvertina kaip mokiniai suprato pateiktą klausimų svarbą.</p>
Duotas laikas	Priklausomai nuo vaikų skaičiaus 2-3 minutės kiekvienam vaikui

XIV. "Tai buvo ne mano kaltė" - konfliktų valdymas

Mokymosi užduotys/veikla	<p>Video medžiagos peržiūra, vaidmenų žaidimas - smegenų audra</p> <p>Galimas variantas: mokytojas parodo maždaug 15-20 minučių futbolo rungtynių vaizdo įrašą su situacija, kai iš komandos narys (X) specialiai traumuoja komandos kapitoną (Y). Tai labai negarbingas elgesys, juolab kad komanda Y laimi, ir žaisti buvo likę nedaug laiko. X komandos narys ne tik kad neatsiprašė už savo elgesį, bet jis taip pat įžeidė Y komandos žaidėjus. Y komandos kapitonas bando nuraminti savo komandą, bei ragina teisėją išlaikyti šaltakraujiškumą, bet pastarajam nėra labai lengva valdyti situaciją.</p>
Mokinių amžius	15 metų
Taikos Kodo šūkis	"Tai buvo ne mano kaltė" - Konfliktų valdymas
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> Konfliktų valdymas; kaip reikia sklandžiai ir veiksmingai spręsti konfliktą Mokiniai išmoksta suprasti, kad jų požiūris gali radikaliai skirtis nuo jo oponento požiūrio.
Priemonės/ Ištekliai	<p>Projekto vadovas</p> <p>Scenarijus su dialogu.</p>
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	<ul style="list-style-type: none"> Peržiūrėjus vaizdo įrašą, mokinių paprašoma pateikti savo nuomonę apie šį incidentą. Įvardinti kurią pusę palaiko? Dirbdami grupelėse po 3 žmones, jie gauna scenarijų iš vaizdo simbolių. Jie turės sukurti du skirtingus scenarijus. Tuo tikslu jie keisis savo vaidmenimis, todėl X komandos narys dabar turės tapti Y komandos nariu.

Duotas laikas

- Pasibaigus smegenų šturmui: ką reikia daryti kad išvengtum konflikto
- 1 valanda 30 minučių

XV. Kaip tapti čempionu

Mokymosi užduotys/ veiklos

Interviu, diskusija, plakato sukūrimas

Mokytojas pakviečia į mokyklą rankinio čempioną, gimusį jūsų mieste, o gal net ir buvusį Jūsų mokyklos mokinį.

Mokinių, kurie priklauso mokyklos rankinio jaunimo komandai, prašoma sugalvoti tam tikrus klausimus esamam čempionui. Jie gali juos užrašyti ant popieriaus. Svečias juos perskaitęs gali susidaryti vaizdą, kaip mokiniams per žaidimą išmokti dirbti komandoje.

Mokinių amžius

15 metų

Šūkis

C kompetencija

F teisingas žaidimas

R pagarba

- Suprasti vertybes, kurios yra reikalingos sporto pasaulyje tai - sąžiningo žaidimo principas, pagarba.
- Įgauti tiek asmeninę, tiek socialinę kompetenciją.
- Asmeniniai gebėjimai: A) savarankiškumo kontrolė (žaidimo metu, žiūrint teisėjo, arba priešiškos minios sprendimą; B) pasitikėjimas (savo komandos ir trenerio); C) savęs vertinimas (žinant savo stipriąsias ir silpnąsias puses, žaidimo metu pasinaudoti savo stipriosiomis pusėmis siekiant pergalės); D) naujovės, kurios ateina į jūsų sportą; E) prisitaikyti prie precedento neturinčių situacijų; F) emocinis intelektas; G) pasitikėjimas savimi.
- Socialinės kompetencijos: A) konfliktinių situacijų valdymas ; B) geras bendravimas su komandos treneriu, komandos draugais, teisėjais, sirgaliais, priešininkų komandos žaidėjais; C) pagarba kitiems ir šio žaidimo taisyklėms.

Tikslinė kompetencija

T-marškinėliai su taikos kodo šūkiu (juoda ir geltona).

Dideli popieriaus lapai, žymekliai, nuotraukos ir t.t.

Įrankiai/ Ištekiai

Įvertinimas

(Atsakymai/Įrodymai)

- Po pokalbio mokiniai galėjo pamatyti kokio charakterio bruožai gali padėti tapti čempionais. Kokios kompetencijos tam reikalingos, padėjo įsivaizduoti sudėtingas situacijas ir kokios kompetencijos padėtų jas išspręsti.
- Mokiniai padaro plakatą tema "Kas padeda ir kas trukdo tapti

Duotas laikas

ČEMPIONAIS", kuriame bus surašytos 10 ar 15 auksinių taisyklių , kurių laikosi sporto čempionai.

1 val. 30 minučių

XVI. Galios ir smurto demonstravimas

Mokymosi užduotys/ veiklos

Mokymosi užduotys/veiklos turėtų būti nurodytos nuosekliai, t.y. ką studentai, mokytojai daro kiekviename etape.

- i. Mokytojas grupės narius suskirsto į poras.
- ii. Tada kiekviena pora stoja akis į akį vienoje linijoje.
- iii. Mokiniai stovėdami sudeda savo delnus kartu ir pakelia kelias į viršų sudarydami rėmą.
- iv. Tokioje pozicijoje mokiniai bando lėtai eiti atgal.
- v. Taisyklė yra ta, kad nieko neatsitiktų nenumatyto.
- vi. Treneris ir mokiniai turi teisę bet kada pasakyti stop pratimo metu.
- vii. Pratimas kartojimas kartojamas du kartus.

Mokinių amžius

10-16 metai

Šūkis

Smurto supratimas

Nustatyti ribas

- Pasitikėjimas ir atsakomybė.
- Parodyti vaikams, kaip lengvai galima pereiti nuo žaidimo iki smurto.

Tikslinė kompetencija

Bet kokios fizinės / virtualios priemonė ir ištekčiai.

Įrankiai/ Ištekčiai

Padaryti ant grindų tiesę liniją naudojant virvę.

- Lyninė virvė
- Lipni juosta

Įvertinimas

(Atsakymai/Įrodymai)

1. Po kelių minučių sustabdžius žaidimą paprašyti vaikų atsakyti į klausimus:

- Kaip jauteisi žaidimo metu?
- Kas įvyko?
- Ar tai buvo teisingas žaidimas? Jei ne, kodėl?
- Kaip jūs norite patekti į kitą turą?

2. *Pratimą pradėkite iš naujo.*

3. Po antro bandymo aptarkite žaidimą vėl:

- Kas įvyko dabar?
- Ar buvo smurto?
- Ką pastebėjote?

Duotas laikas

- Ar manote, kad žaidimas buvo teisingesnis?
- 20 minučių

xvii. Patiriamos patyčios

Mokymosi užduotys/ veiklos	<p>Moksleiviai, įsivaizduoja situaciją, kuri juos įbaugina ir aptaria galimus būdus, kaip reikėtų reaguoti. Šios mokymosi veiklos tikslas - išmokyti mokinius dirbti grupėje ir sugebėti išklaupti problemas, atjausti vienas kitą. Imitavę smurtinę situaciją mokiniai dirbdami grupėje, kartu su mokytojais, turi rasti bendrą būdą situacijai išspręsti.</p> <p>Veikla vykdoma tokia seka:</p> <ol style="list-style-type: none"> Suskirstyti mokinius į grupes po 2-4 žmones Paskirstyti vaidmenis Duoti kiekvienai grupei po kortelę Grupė, gali paprašyti vieno ar daugiau mokinių savo situacijai suvaidinti Žaidimo kortelė Dirbdamas grupėje gali kalbėti, kaip tu dabar jautiesi Paprašykite grupės pasiūlymo, kaip reikia spręsti šią problemą
Mokinių amžius	10-16 metų
Šūkis	Visi lygūs = Visi skirtingi
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Suprasti smurtą ▪ Nustatymo ribos ▪ Konfidencialumas, atsakomybė ir pasitikėjimas
Įrankiai/ Ištekliai	<p>Žaidimo kortelės: tai kortelės iš popieriaus, kuriose vaikai atpažįsta žodžius, kurie yra menkinantys ar ką nors ignoruojantys.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kaip tu jautiesi? ▪ Kokios buvo jūsų baimės? ▪ Kokius sprendimus radote? ▪ Paprašykite mokinių pasiūlyti idėjų bei problemų sprendimo būdų iš jiems atitekusių vaidmenų kortelių.
Įvertinimas (Atsakymai/Įrodymai)	<p>Mokytojai veiklos pabaigoje su mokiniais įvertina ir aptaria iškilusius klausimus.</p>
Duotas laikas	50-60 minučių

Kortelių pavyzdžiai:

STAIGMENOS: Šokas, nuostaba, sumišimas t.t.

Pyktis, pagieža, apmaudas, dirglumas, iniršis.

- Šypsena, euforija, padėka, turinys, geras jausmas, saugumas ir tt

Liūdesys: Gailestis, vienatvė, pesimizmas

Numatomos grėsmės ar pavojai, kurios sukelia nerimą, netikrumą, nesaugumą ir t.t.

XVIII. Vaikų teisės: poreikiai ir norai

<p>Mokymosi užduotys/ veiklos</p> <p>Mokinių amžius</p>	<p>Įsitikinkite, kad jūs sugebėjote sukurti tinkamą atmosferą, kur vaikai gali patogiai ir saugiai jausti bei pasidalinti savo patirtimi.</p> <p>Venkite labai išsamių paaiškinimų jaunesniems vaikams. Jiems bus paprasčiau sutelkti dėmesį. Kelių sakinių tam visiškai užtenka.</p> <p>Įžanga į klasės veiklą: Paprašykite mokinių papasakoti ką jie veikia kiekvieną dieną, pvz., valgo, geria, kokius dėvi drabužius, ką dirba ar žaidžia, sportuoja, kur važiuoja ir t.t. Savo pasiūlymus parašykite ant lentos.</p> <ol style="list-style-type: none"> Veikla grupėje: Paprašykite mokinių susėsti poromis ir pasiskirstyti į dvi grupes, kurios turės surašyti savo norus, pageidavimus ir poreikius. Dviejų porų grupė žmonių palygina ir aptaria rezultatus. Kodėl vienas sąrašas yra ilgesnis nei kitas? Kodėl taip yra? Sudarykite gautų rezultatų sąrašą. Patikrinkite kuriuose srityse mokinių nuomonės nesutapo ir kodėl? <p>10-16 metų</p>
--	--

Tikslinė kompetencija	Vaikų teisės
Įrankiai/ Ištekliai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tarpkultūrinis bendravimas ▪ Pasitikėjimas, Atsakomybė ir Pagarba <p>Paruošti vietą veiklai. Medžiagos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pieštukai, Popierius ▪ Kreidelės <p>Paprašykite mokinių pažvelgti į poreikių sąrašą, sutelktų dėmesį į tai, ko jiems iš tikrųjų reikia gyvenime.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ką jie mano apie jų turimas teises? ▪ Kokios yra jų teisės? <p>Jums gali tekti paskatinti mokinius pamąstyti apie vertybes, apie tai, kas yra šeima, namai, saugumo jausmas, švietimas, pramogos, medicina, draugystė ir t.t. Pažymėkite vieną bendrą visos klasės nuomonę, kas yra būtina dėl žmogaus išlikimo.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ar šios teisės turėtų būti visiems vaikams ar tikų klasės vaikams? ▪ Ar turi būti visiems vaikams suteikiamos vienodos teisės? <p>Surašykite visų mokinių pasiūlymus ir pakabinkite matomoje klasės vietoje, kad galėtų visi matyti ir naudotis.</p>
Įvertinimas (Atsakymai/Įrodymai)	
Duotas laikas	30 minučių

XIX. Apsikabinimų maratonas

Mokymosi veiklos/ užduotys	<ol style="list-style-type: none"> i. Padalinkite vaikus į dvi lygias grupes ir sustatykite vieną priešais kitą, didesniu atstumu. ii. Mokytojas nurodo, kad vaikai iš vienos grupės po švilpuko mėgins rankomis pasiekti priešais esanti vaiką. iii. Jei pasiseks paliesti, vaikai turi apsikabinti. iv. Kitos grupės nariai stovėdami vietoje, bando išvengti prisilietimo. v. Kartojant žaidimą likę kitos grupės nariai bando susigrąžinti savo draugus.
Mokinių amžius	10-12 metų
Šūkis	Me esame išsilavinusi ir sportiška komanda
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dirbame grupėse ▪ Jaučiamės laimingi ir mylimi
Įrankiai/ Ištekliai	Nereikalingi

Įvertinimas (Atsakymai/Įrodymai)	<p>Mokytojas žaidimo pabaigoje turi paklausti, kaip vaikai jautėsi žaidimo metu. Mokytojas gali kiekvieno paklausti atskirai, ką jis jautė, bet mokiniai savo jausmus gali aprašyti ir nupiešti.</p> <p>Mokytojas turi vengti išsamių ir ilgų paaiškinimų jaunesniems vaikams. Jiems gali būti sunku sukonzentruoti dėmesį ilgesniam laikui, todėl gali nesugebėti tvarkingai aprašyti savo jausmus.</p>
Duotas laikas	30 minučių

xx. „Triušio“ teisės

Mokymosi užduotys/ veiklos	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mokytojas su mokiniais turi įgyvendinti ir atlikti šias veiklas: ▪ Paprašyti, kad mokiniai susėstu ratu ant grindų. ▪ Įsitikinti, kad visiems yra patogiu ir visi gali laisvai judėti. ▪ Paprašykite vaikų įsivaizduoti, kad jie turi naminį triušį ir turi juo rūpintis, duoti jam vardą. ▪ Vaikai turi pasakyti "Kokių dalykų gali reikėti triušiui?" (pvz., narvas, šiaudai, maistas, vanduo, dėmesys, meilė ir .tt. ▪ Padaryti diagramą: kairėje pusėje užrašyti „Triušis“, o dešinėje surašyti vaikų atsakymus. ▪ Paklausti "Kas bus atsakingas už triušio priežiūrą, ko jam gali prireikti?" (Užrašykite vaikų atsakymus) ▪ Patvirtinkite pagrindinius dalykus, kurie reikalingi triušio augimui, tokius kaip maistas, narvas, vanduo. ▪ Užduokite klausimus: Jei triušiui tikrai reikia šių dalykų išgyvenimui, ar triušis turi teisę į juos? Kas yra atsakingas už tai, kad triušio teisės į šiuos dalykus būtų įgyvendintos? ▪ Paprašyti kad "Vaikai" diagramos dešinėje pusėje surašytų "Kokių dalykų reikia, kad vaikai turėtų, saugią, laimingą vaikystę"? ▪ Vaikų atsakymai ▪ Paklauskite "Kas yra atsakingas už tai, kad vaikai būtų laimingi, saugūs ir sveiki?", "Ką vaikas turi daryti, kad būtų saugus?", „Jei vaikai turi šiuos dalykus, ar jie turi teises į juos?“ ▪ Paklauskite grupės narių, ką jie yra girdėję apie Vaikų Teisių Konvenciją.
Mokinių amžius	10-16 metų
Šūkis	Vaikų teisės

Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Siekis kartu su vaikais parodyti solidarumo jausmą vienas kito atžvilgiu ▪ Diskutuoti vaikų teisių apsaugos klausimais
Įrankiai/ Ištekiai	Popierius, žymeklis, Paprašykite grupės atsipalaiduoti Būti pasirengus atsakyti į vaikų klausimus
Įvertinimas (Atsakymai/Įrodymai)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaip jauteisi dalyvaudamas veikloje? 2. Ką darei, kad triušis būtų laimingas ir saugus? 3. Ką reikia daryti, kad jaustumėis laimingas ir saugus? <p>Veiklos pabaigoje mokytojai su vaikais, aptaria, įvertina, minėtus klausimus.</p>
Duotas laikas	30.40 minučių

XXI. Gyvename kartu

Mokymosi užduotys/ veikla	<ol style="list-style-type: none"> i. Duoti kiekvienam vaikui po pusę lapo. ii. Paprašyti vaikų, kad jie sudarytų grupes po keturis žmones. iii. Pirmoji užduotis: parašyti vieną žodį per keturis popieriaus lapus, taip, kad bent dvi raidės būtų ant kiekvieno popieriaus lapo. iv. Antroji užduotis: Sudėkite keturis popieriaus lapus taip, kad susidarytų kūrinys. v. Sujungus popieriaus lapus, priklijuokite prie sienos. vi. Paašškinti vaikams, kad jie turi freską, kurią kartu pieš. vii. Patalpinti freską ant sienos.
Mokinių amžius	10-16 metų
Taikos Kodo šūkis	Bendrumas
Tikslinė kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebėjimas pasidalinti savo viena idėja ▪ Gebėjimas dalintis savo jausmais su grupe ▪ Gebėjimas derėtis ir bendrauti grupėje ▪ Gebėjimas įsilieti į grupę ▪ Stiprinti priklausymo grupei jausmą
Priemonės/ Ištekiai	Popierius Dažai Pieštukai
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaip jauteisi dalyvaudamas veikloje? 2. Kaip manai, ar lengva dalintis savomis idėjomis? 3. Ar sunku / lengva buvo kartu sukurti meno kūrinį? 4. Ką manote apie skirtingus klasės kūrinius?

Mokytojai veiklos pabaigoje, kartu su mokiniais aptaria buvusias veiklas, apmąsto ir aptaria iškilusius klausimus.

Skirtas laikas

30.40 Minučių

XXII. Aš jaučiuosi laukiamas

Mokymosi užduotys/ veikla	Mokiniai su savo klasiokais suvaidina situaciją ir papasakoja savo pirmuosius įspūdžius apie situacijoje vaidinusius savo klasiokus. Mokiniai turi sukurti klasės logotipą.
Mokymosi užduotys/ veikla	10 – 12 metų
Taikos Kodo šūkis	Aš jaučiuosi puikiai
Tikslinė kompetencija	Išklausyti, papasakoti
Priemonės/ Ištekiai	Popieriaus lapai Žymekliai Lipni juosta http://educatie.kennisnet.nl/lesmateriaal/lesmateriaal-vaardigheden/
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	Mokiniai pagal sukurtą logotipą pristato savo grupę.
Duotas laikas	60 minučių
Įžanga (15 min)	Kreipiamės vardu; Žaidėjai visi kartu sėdi ant kėdžių ratu. Vienas iš žaidėjų pradeda žaidimą. Jis pradeda šaukti vardu (slapyvardžiu). Žaidėjas, kurio vardas nuskambėjo, atsistoja. Jis pradeda šaukti kitus vardus arba pravardes. Kai visi grupės nariai būna pašaukti, žaidimą galima pasunkinti. Dabar reikia pasakyti iš karto du vardus, pvz. „Atsistoja Raimundas su Sandra“. Labai svarbu, kad vardas būtų ištartas tiksliai. Jei žaidėjas skubėdamas atsistoja iki galo neišgirdęs savo vardo, jis gauna baudos tašką. Kas surenka mažiausiai baudos taškų, tas laimi? Laikraščio žaidimas: Žaidėjai stovi arba sėdi sudarę ratą. Viduryje stovi mokinys ir rankoje laiko sulankstytą laikraštį. Vienas dalyvis iš grupės yra paskiriamas lyderiu, jis turi sugalvoti grupės pavadinimą. Mokinys laikantis rankose laikraštį bando pasiekti kito draugo kelius. Jis turi teisingai pasakyti atsakymą. Kas pasako neteisingą atsakymą, iškrenta iš žaidimo. Voratinklis;

Šio žaidimo metu mokiniai vienas kitam meta siūlą kamuolį, taip pradėdami pokalbį. Kamuolį pagavęs žaidėjas prisistato, pasako savo vardą ir meta kitam. Apėjus ratui, vaikai susipažįsta vienas su kitu ir prieš mesdami kamuolį šaukia savo draugo vardą.

Žvėrių vardai žaidime;

Savo elgesiu arba išvaizda visada turite išlikti žmogumi. Visi dalyviai stovi ratu. Žaidimas prasideda mokiniui pasakant savo vardą ir pasakant viena žvėries vardą bei parodant jo judesius. Prisistatęs žaidėjas pradeda eiti ratu (pagal laikrodžio rodyklę). Taip, prisistatę, visi toliau juda ratu. Taigi pirmasis asmuo pradėjęs žaidimą turi įsiminti ir eilės tvarka išvardinti kitus žaidėjus ir atkartoti jų mėgdžiotus žvėris. skambinti tik savo vardą ir judėjimą, bet į grandinę paskutinis turi padaryti visus ankstesnius pavadinimus ir judesius.

Pasiruošimas

Mokiniai parengia vietą

Padaro Logotipo pavyzdžius

Pristatoma istorija

Medžiagos: rašomasis popierius, kreida, lenta ir darbui reikalingos priemonės

Pradinė padėtis:

Pradžioje pamokos mokiniai aptari, kaip jie visi bendrai, kurs logotipą, kur ir kokiam tikslui jis bus naudojamas, taip pat aptaria savo vaidmenis logotipo kūrime. Kasdieniniame gyvenime mokinyš sąmoningai ar nesąmoningai žino savo logotipus. Paprašykite mokinių pateikti asmeninių.

Sekančiame etape mokiniai kurdami logotipą, gali naudotis visais turimais resursais ir medžiagomis.

Galiausiai jie turi kritiškai peržiūrėti savo darbą.

Vėliau jie aptaria vienas kito atliktus darbus.

Įsitikinkite, ar vaikai tikrai suprato esmę (užduotus klausimus, patikrinkite, ar naudojami jūsų pasiūlyta struktūrą ir ar sugebėjo sukurti logotipą). Paaiškinkite vaikams, kaip susidoroti su šia užduotimi.

Po šios pamokos, visi logotipai yra įvertinami ir aptaria, kuris logotipas labiausiai tinka jūsų klasei. Taip pat paprašykite visus įvertinti savo indėlį į logotipo sukūrimą. Galiausiai logotipai jungiami, kopijuojami ir spausdinami.

Kurti pavadinimą ir klasės logo (45 min)

Refleksija/vertinimas (15 min)

XXIII. Žodžio laisvė

Mokymosi užduotys/ veikla	<p>Mokiniai sėdasi po tris. Vienas vaikas pasakoja istorija, kiti jų išklauso.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Paskatinti papasakoti savo istoriją 2. Užduoti klausimus 3. Neteisti 4. Apibendrinti istorijas 5. Apmąstykite, kas buvo aptarta 6. Parodykite, kad mokate išklausti <p><i>Stenkitės bendrauti kūno judesiais, gestais, bandykite užmegzti akių kontaktą, (šypsena)</i></p>
Mokinių amžius	8-10 metų
Taikos Kodo šūkis	Žodžio laisvė
Tikslinė kompetencija	<p>Klausymas Diskusija</p>
Priemonės/ Ištekliai	<p>http://www.devreedzameschool.net/vreedzameschool/images/stories/vreedzameschool/downloads/voorbeeldlessen/gr6_blok3_les17.pdf</p>
Vertinimo strategija (Atsiliepinimai/ įrodymai)	Mokiniai pateikia nuomonę, kaip buvo laikomasi įsiklausymo taisyklės.
Duotas laikas	50 minučių
Įžanga (10 min)	<p>Aptarkite kelias situacijas, kada bendravimas (gražus ir mandagus) yra situacijos dalis. Paimkite paprastas situacijas kurioje yra mokykla, pvz; kaip mokiniai sveikina su mokytojais, kaip bendrauja tarpusavyje, ar praleidžia vyresnius žmones, kaip bendrauja telefonu. Prieš imdamiesi nagrinėti šių situacijų mokiniai, tegu pabando jas suvaidinti. Kokios realiai jos turėtų būti!</p> <p>Paaiškinkite mokiniams, kad šie mokymai yra reikalingi ir padeda mums geriau suprasti vienas kitą. Tai reiškia, kad jus domitės vienas kitu, bendraujate tarpusavyje. Šių mokymų tikslas, išmokti laisvai kalbėtis tarpusavyje, išklausti vienas kitą ir suprasti.</p> <p>Labai svarbu yra ne tai ką sakote, bet kaip tą pasakote. Kaip jūs bendraujate tarpusavyje, o ne tik vienas prieš kitą.</p> <p>Ši pamoka yra apie tai, ką jūs darote neteisingai bendraudami tarpusavyje.</p>
Pagrindinė veikla (30 min)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Paprašykite, kad poros suvaidintų keletą teigiamų bendravimo situacijų. ▪ Kelios poros kartu, vaidinimus atlieka visai grupei. Suvaidinamos kelios skirtingos situacijos. ▪ Apibendrinimas: Pasakykite, kaip mes mokame išklausti ir kalbėtis. Jei bendraudami jus esate nemandagus, su jumis yra nemalonu bendrauti, todėl kyla konfliktai (prisiminkit ankščiau vaidintas situacijas). ▪ Ar mokėjimas kalbėti ir išklausti, yra vienintelis būdas bendrauti? Kokie dar yra bendravimo būdai? Rašymas, elektroninis paštas, sms žinutės, menas, muzika.

Refleksija (10 min)	<p>▪ Kaip jūs manote, ką reiškia bendravimas?</p> <p>Neverbalinis bendravimas yra taip pat svarbi bendravimo forma. Ant lentos surašykite neverbalinio bendravimo rūšis. Jas paaimkite iš anksčiau vaidintų situacijų. Bendraudami jūs galite būti geri, mandagūs, malonūs, bet galite būti ir grubūs, pikti, nemalonūs.</p> <p>Pakartokite ir apgalvokite šios pamokos tikslus, ar jūs tinkamai bendraujate tarpusavyje ir su suaugusiais. Ką jūs išmokote šioje pamokoje? Ar ji buvo jums naudinga? Kokiose situacijose jums padėjo mandagumas?</p>
----------------------------	---

XXIV. Saugi mokykla

Mokymosi užduotys/ veikla	<p>Kiekvieną dieną norime leisti dienraštį, kuriame būtų parašoma viena gera žinia. Kas nenori būti laimingas?</p> <p>Tikslai:</p> <p>Mokiniai iš įvairių šaltinių, laikraščių sužino kokie vaidmenys yra jų gyvenimo dalis. Mokiniai sužino, kad laikraščiai yra vieni iš pagrindinių informacijos šaltinių. Mokiniai žino, kokios informacijos jie gali rasti laikraščiuose ir ar tikslinga ieškoti tokios informacijos. Mokiniai gali remtis informacija, rasta laikraščiuose, galvodami apie savo gyvenimo aspektus.</p> <p>Užtikrinti, kad užsiėmimo metu klasėje būtų laikraščių. Pristatyti pamokos temą atsižvelgiant į laikraščiuose esančias temas. Paklausti mokinių, ar jų surasta informacija yra "gera" ar "liūdna" ir paskatinti juos įvardinti "kodėl".</p> <p>Toliau su mokiniais galima kalbėti, kaip „atsiranda“ laikraščiai ir kas yra atsakingi už naujienas laikraštyje.</p> <p>Toliau jūs paprašote mokinių sukurti savo laikraštį, kuriame būtų tik vietinės ir "geros" naujienos.</p> <p>Mokiniai susiskirsto į grupes ir nusprendžia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kas bus žurnalistu Kas bus fotografu Kas bus straipsnių autorius Kas bus redaktorius.
Mokinių amžius	12 – 14 metų
Taikos Kodo šūkis	Saugi mokykla
Taikos Kodo šūkis	Bendradarbiavimo mokymasis Diskusija

Priemonės/ Ištekiai	Popierius Žirklys Lipni juosta Laikraščiai Skaitmeninė kamera http://www.bazarweb.nl/uploads/Handleiding_LJ4_Ik_en_de_krant.pdf
Vertinimo strategija (Atsiliepimai/ įrodymai)	"Gerų-žinių-laikraštis" platinamas mokykloje
Duotas laikas	1-2 dienos
Vertinimas (10 min)	Paprašykite mokinių pristatyti laikraščius. Trumpai visus pakomentuokite ir aptarkite su visa klase.

Literatūra

Bauman, Z. (2002). *Society Under Siege*. Cambridge.

Berne, E. (1973). *What Do You Say After You Say Hello?*

Bruner, J. (1996). *The culture of education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Buber, M. (1953). *Gottesfinsternis – Betrachtungen zur Beziehung zwischen Religion und Philosophie*. Manesse: Zürich.

Delors, J., Mufti, I. A., Amagi, I., Carneiro, R., Chung, F., Geremek, B., Gorham, W., Kornhauser, A., Manley, M., Quero, M. P., Savane, M. A., Singh, K., Stavenhagen, R., Suhr, M. W., & Zhou, N. Z. (1996). *Learning: The Treasure Within*. Paris: UNESCO.

Giddens, A. (1976). *New Rules of Sociological Method: a Positive Critique of interpretative Sociologies*. London: Hutchinson.

Giddens, A. (1977). *Studies in Social and Political Theory*. London: Hutchinson.

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Polity Press, Cambridge.

Kestenbaum, R., E. A. Farber, and L. A. Sroufe. (1989). "Individual differences in empathy among pre-schoolers: Relation to attachment history." *New Directions for Child Development*, 44: 51- 64.

Levy, P. (1991). *L'idéographie dynamique. Vers une imagination artificielle?*, La Découverte, Paris.

Levy, P., Authier M. (1992). *Les Arbres de connaissances*, La Découverte, Paris.

Mc Luhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*. Routledge & Kegan Paul.

Pianta, R.C. (1997). Adult-Child Relationship Processes and Early Schooling. *Early Education and Development*. 8 (1): 11–26.

Spieker, S., Campbell, S. B., Vandergrift, N., Pierce, K. M., Cauffman, E., Susman, E. J., Roisman, G. I. and the NICHD Early Child Care Research Network. (2012). Relational aggression in middle childhood: Predictors and early adolescent outcomes. *Social Development*. 12, 354-375.

Winnicott, D. W. (1984). *Deprivation and Delinquency*. London: Tavistock

I priedas

SANTYKINĖS KOMPETENCIJOS

1.I.ASMENINĖS KOMPETENCIJOS

Savikontrolė: Emocijų ir impulsų valdymas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Gerai valdo savo impulsyvius jausmus ir dominuojančias emocijas;
- Lieka santūrus, pozityviai nusiteikę ir šaltakraujiški net išbandymo laikotarpiu;
- Mąsto aiškiai ir lieka susitelkę.

Patikimumas: Sąžiningumo ir vientisumo standartų priežiūra.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Elgiasi etiškai ir nepriekaištingai;
- Kelia pasitikėjimą per patikimumą ir autentiškumą;
- Pripažįsta savas klaidas ir surengia akistatą kitų neetiškiems veiksams;
- Užima griežtą, principingą poziciją, net jei ji yra nepopuliari.

Sąžiningumas: Atsakingumas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Prisiima įsipareigojimus ir laikosi pažadų;
- Yra atsakingi už užsibrėžtus tikslus;
- Yra organizuoti ir atsargūs savo darbe.

Prisitaikymas: Lankstumas valdant pakeitimus

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Sklandžiai susitvarko su įvairiais reikalavimais, derina prioritetus ir pasikeitimus;
- Pritaiko prie nestabilių aplinkybių;
- Yra lankstus priimant tikrovę.

Novatoriškumas: Naujų idėjų ir naujos informacijos įsisavinimas ir atvirumas jiems.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Ieško naujų idėjų iš plataus šaltinių spektro;
- Siūlo originalius problemų sprendimus;
- Generuoja naujas idėjas;
- Mąsto naujai ir drąsiai.

1.II.SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS

Įtaka: Efektyvios taktikos įtikinimui valdymas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Turi įtikinimo įgūdžių;
- Adresuoja prisistatymą tiesiogiai klausytojui;
- Naudoja kompleksines strategijas kaip netiesioginę įtaką siekiant konsensuso ir palaikymo;
- Organizuoja dramatiškus įvykius.

Bendravimas: Aiškių ir įtikinančių žinių perdavimas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Moka efektyviai „duoti - ir - imti“, naudojant emocinius ženklus žinių perdavimo metu;
- Tiesiogiai dirba su sudėtingomis problemomis;
- Moka išklausti, suprasti ir sveikina atvirą pasidalinimą informacija;
- Skatina atvirą bendravimą ir vienodai priima blogas ir geras žinias.

Pokyčiai: Pokyčių inicijavimas arba valdymas

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Pripažįsta pokyčių būtinumą ir pašalina kliūtis;
- Meta „status quo“ iššūkį pripažįstant pakeitimo reikalingumą;
- Gina pasikeitimus ir pasitelkia kitus jam pasiekti;
- Modeliuoja pokytį, laukiamą kitų.

Konflikto valdymas: Derybos ir nesutarimų sprendimas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Diplomatiškai ir taktiškai valdo sudėtingas ir įtemptas situacijas;
- Atpažįsta potencialų konfliktą, iškelia į viešumą nesutarimus ir padeda jį sumažinti;
- Skatina debatus ir atvirą diskusiją;
- Skatina priimti abiem pusėms naudingus sprendimus.

Politinis supratimas: Grupės ir valdžios santykių supratimas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Tiksliai supranta pagrindinius valdžios santykius;
- Aptinka svarbius socialinius tinklus;
- Identifikuoja veiksnius, kurie formuoja požiūrius ir klientų ar konkurentų veiksmus;
- Tiksliai supranta realią situaciją.

EMOCINĖS KOMPETENCIJOS

1. ASMENINĖS KOMPETENCIJOS

Emocinis sąmoningumas : Savo emocijų ir jų poveikio pripažinimas

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Žino, kokias emocijas jie jaučia ir kodėl;
- Suvokia ryšius tarp savo jausmų ir to, ką galvoja, daro ir sako;
- Suvokia, kaip jų jausmai paveikia jų darbą;
- Supranta savo vertybes ir tikslus.

Tikslus savęs vertinimas: Savo galimybių ir ribų žinojimas

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Žino savo stipriąsias ir silpnąsias puses;
- Mokosi iš savo patirties;
- Atranda tiesius kelius, siekiant naujų perspektyvų, tęstinio mokymo ir saviugdos;
- Geba parodyti humoro jausmą.

Pasitikėjimas savimi: Pasitikėjimas savarankiškumu ir savo galimybėmis.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Pristato pasitikėdami savimi;
- Išreiškia nuomonę, nors ir nepopuliarią, apgina teisingą poziciją;
- Priima pagrįstus sprendimus.

2. SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS

Empatija: Kitų žmonių jausmų nuojauta, aktyvus įsitraukimas į kitų žmonių problemų sprendimą.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Atsižvelgia į emocijas užuominas ir aktyviai klausosi;
- Rodo jautrumą ir suprantą kitų žmonių požiūrį;
- Padeda suprasti kitiems jų poreikius ir jausmus.

Orientavimasis į paslaugą: Klientų poreikių numatymas, pripažinimas ir patenkinimas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Supranta klientų poreikius ir parenka tinkamą paslaugą.
- Ieško būdų, kaip padidintų klientų pasitenkinimą ir lojalumą
- Mielai pasiūlo tinkamą pagalbą;
- Įvertina klientų perspektyvas ir teikia naudingus patarimus.

Kitų žmonių lavinimas: Kitų žmonių poreikių įvertinimas, siekiant sukurti ir įtvirtinti gebėjimus.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Pripažįsta žmonių stipriąsias puses, pasiekimus ir skatina juos plėtoti;
- Suteikia naudingą grįžtamąjį ryšį ir vysto žmonių poreikių plėtrą;
- Kaip pagalbininkas pataria ir pagal galimybes parenka užduotis, kurios lavina asmens įgūdžius.

Įvairovės pripažinimas: Supratimas, kad įvairių žmonių gebėjimai skiriasi.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Gerbia ir palaiko gerus santykius su skirtingais žmonėmis;
- Supranta skirtingas pasaulėžiūras ir įvairių grupių skirtumus;
- Pastebi įvairių žmonių galimybes ir sukuria tokią aplinką, kurioje įvairūs žmonės gali klestėti;
- Meta iššūkį šališkumui ir netolerancijai.

MOTYVACIJA IR SAVIPAGALBA

3. ASMENINĖS KOMPETENCIJOS

Siekimas: Siekti tobulinti kompetencijas

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Motyvuotai siekia savo tikslų ir standartų ;
- Nusistato ambicingus tikslus ir imasi apskaičiuotos rizikos;
- Struktūruoja informaciją tam, kad sumažinti netikrumą ir randa būdus, kaip padaryti geriau;
- Supranta, kaip gerinti savo veiklos rezultatus.

Įsipareigojimas: Grupės arba organizacijos tikslų derinimas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Lengvai aukoja asmeninius ar grupės interesus vardan didesnio organizacijos tikslo;
- Randa tikslo prasmę didesnėje misijoje;
- Vadovaudamasis grupės pagrindinėmis vertybėmis, priima sprendimus ir paaiškina pasirinkimus;
- Aktyviai ieško galimybes atlikti grupės misiją.

Iniciatyva: Pasirengimas veikti pagal galimybes.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Pasirengę pasinaudoti galimybėmis;
- Siekia savo tikslų ir daro daugiau nei būtina;
- Siekdami rezultato lanksčiai įvertina ir laviuoja tarp biurokratizmo taisyklių;
- Pasitelkia nestandartinius, inovatyvius metodus.

4. SOCIALINĖS KOMPETENCIJOS

Vadovavimas: Žmonių ir grupių įkvėpimas ir vadovavimas jais.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Aiškiai išsako ir sužadina bendro vizijos ir misijos entuziazmą;
- Žengia į priekį tam, kad atsižvelgiant į poziciją tinkamai nukreiptų;
- Vadovauja kitų veiklai, pasitikėdamas jais;
- Rodo pavyzdį.

Naudos siekimas: Reikalingų santykių puoselėjimas.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Plečia ir siekia išlaikyti plačius neoficialius tinklus
- Ieško santykių, kurie yra abipusiai naudingi
- Užmezga kontaktus ir paremia kitus
- Užmezga ir palaiko draugiškus dalykinius santykius su kolegomis

Bendravimas ir bendradarbiavimas: Bendras darbas siekiant bendrų tikslų.

Žmonės, turintys šią kompetenciją:

- Sutelkia dėmesį užduoties sprendimui, kartu atsižvelgiant į santykius;
- Bendradarbiaujant, dalijasi planais, informacija ir ištekliais;
- Skatina draugišką bendradarbiavimo klimatą;
- Atpažįsta ir puoselėja bendradarbiavimo galimybes.

Mokėjimas dirbti komandoje: Grupės bendros veiklos kūrimas siekiant bendrų tikslų.

Žmonės, turintys šią kompetenciją

- Modeliuoja tokias komandos savybes, kaip pagarba, paslaugumas ir bendradarbiavimas.
- Modeliuoja grupę ir parengia visus narius aktyviam ir entuziastingam dalyvavimui;
- Sukuria komandos tapatybę, skatina įsipareigojimą komandai;
- Saugo grupės ir savo reputaciją.